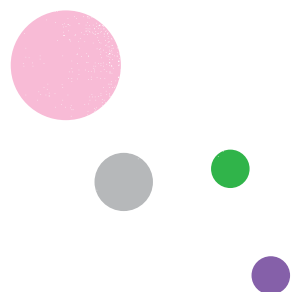

SAŽETAK

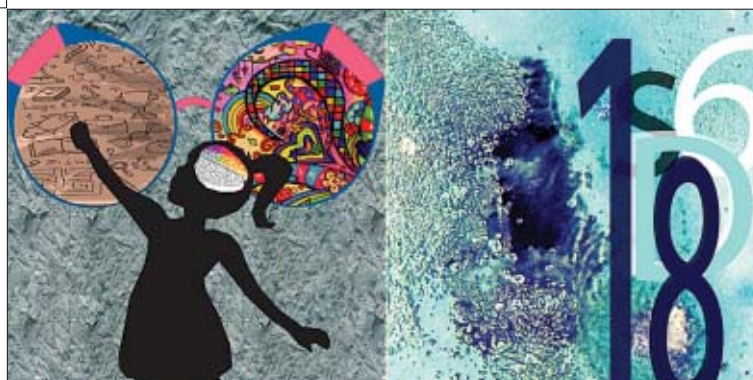

Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu

Zagreb, ožujak 2018.

Likovni radovi učenika Škole za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok s izložbe „Poznajem i poštujem dječja prava”, postavljene u Maloj kući dječjih prava pri Uredu pravobraniteljice za djecu (Teslina 10, Zagreb).

Ilustracija na naslovnoj stranici:

Iz kalendara pravobraniteljice za djecu za 2018. godinu „Poznajem i poštujem dječja prava”, koji su ilustrirali i osmislili učenici Škole za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok. Autor Silvio Horvat, učenik 4. razreda, mentorica Aleksandra Mašić Tumpa.

1 UVOD	4
2 PRAĆENJE POJEDINAČNIH POVREDA PRAVA DJECE	6
2.1 Osobna prava	7
2.1.1 Statusna prava	7
2.1.2 Pravo na privatnost	8
2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	8
2.1.3.1 Udomiteljstvo, deinstitutionalizacija i posvojenje	9
2.1.3.2 Uzdržavanje	10
2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja	10
2.1.4.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji	10
2.1.4.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	11
2.1.4.3 Nasilje u drugim ustanovama i ostalo nasilje	11
2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice	12
2.3 Obrazovna prava	12
2.3.1 Dostupnost odgoja i obrazovanja	12
2.3.2 Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti	13
2.3.3 Kadrovski, uvjeti programi i sadržaji	13
2.3.4 Međusobni odnosi roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova	14
2.3.5 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju	14
2.4 Zdravstvena prava	14
2.5 Socijalna i ekonomska prava	16
2.5.1 Socijalna prava	16
2.5.2 Ekonomska prava	16
2.6 Kulturna prava, slobodno vrijeme i sport	17
2.7 Pravosudno zaštitna prava	18
2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka	18
2.7.2 Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom	19
2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje	19
2.9 Diskriminacija	20
2.10 Ostala prava i nenadležnost	20
3 MREŽA MLADIH SAVJETNIKA (MMS) - DJEČJE SUDJELOVANJE	21
4 IZDVOJENA PODRUČJA ZAŠTITE PRAVA DJECE	21
4.1 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina	21
4.2 Prava djece s problemima u ponašanju	22
4.3 Prava djece čiji su roditelji u zatvoru	22
4.4 Mediji i zaštita dječjih prava	23
4.5 Djeca u pokretu	23
5 PREPORUKE PRAVOBRANITELJICE ZA DJECU	24
6 NORMATIVNE AKTIVNOSTI	24
7 ISTRAŽIVAČKE AKTIVNOSTI	25
8 OBILASCI USTANOVA ZA DJECU I DRUGIH MJESTA	25
9 OSTALE AKTIVNOSTI VEZANE ZA ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA DJECE	25
10 SUSRETI, RAZGOVORI I SURADNJA S DJECOM	26
11 MEĐUNARODNA SURADNJA	26
12 OSTALE AKTIVNOSTI REGIONALNIH I SREDIŠNJEG UREDA	26
13 USTROJ I FINACIJSKO POSLOVANJE	27
14 ZAKLJUČAK	27

Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu za 2017. godinu je petnaesto godišnje izvješće koje se, od osnivanja institucije specijaliziranog pravobranitelja za djecu u Republici Hrvatskoj, sukladno odredbama Zakona o pravobranitelju za djecu, predaje Hrvatskome saboru.

U ovome Sažetku donosimo skraćeni pregled cjelovitoga prikaza aktivnosti iz Izvješća o radu koje ima ukupno 235 stranica.

Rad Ureda pravobranitelja za djecu u ovom izvještajnom razdoblju bio je obilježen statusnim promjenama uvjetovanim Odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske o ukidanju Zakona o pravobranitelju za djecu („Narodne novine“, broj 96/03). Neizvjesnost je završila u srpnju 2017. usvajanjem novoga Zakona o pravobranitelju za djecu („Narodne novine“, broj 73/17) prema kojem je dječji pravobranitelj, ostao samostalna i specijalizirana institucija za zaštitu i promicanje prava djece, kao posebno osjetljive skupine stanovništva, a krajem studenoga Odlukom Hrvatskog sabora („Narodne novine“, broj 114/17) imenovana je nova pravobraniteljica za djecu. Ovo je izvješće, stoga, izvješće o aktivnostima Ureda pravobraniteljice za djecu za vrijeme mandata dviju pravobraniteljica, i to: doc. dr. sc. Ivane Milas Klarić od 1. siječnja do 17. studenoga 2017. godine i Helence Pirnat Dragičević od 17. studenoga do 31. prosinca 2017. godine te ujedno odražava kontinuitet rada multidisciplinarnoga tima stručnjaka Ureda pravobranitelja za djecu.

Način izrade Izvješća za 2017. i prikaz podataka u njemu slijede metodologiju koja je korištena i u dosadašnjim izvješćima. Prvi dio sadržava podatke i informacije o povredama pojedinačnih prava djece, slijedi dio s prijedlozima i preporukama za izgradnju cjelovitoga sustava zaštite dječjih prava, koji prikazuje opće inicijative Ureda grupirane prema specifičnim temama. Slijede upozorenja, prijedlozi i preporuke za sprečavanje štetnih djelovanja te prijedlozi za izmjenu propisa. Sljedeći dijelovi odnose se na obiliske institucija i uvid u uvjete u kojima djeca žive ili borave, pregled ostalih aktivnosti u vezi sa zaštitom i promicanjem prava djece te prikaz susreta, razgovora i suradnje s djecom. Daje se i pregled aktivnosti na međunarodnome planu te, na kraju, prikaz rada regionalnih ureda u Osijeku, Rijeci i Splitu, koji su u 2017. godini obilježili deset godina rada i djelovanja.

U tekstu se koriste akronimi i kratice, a riječi i izrazi podjednako se odnose na ženski i na muški spol. Cijelo izvješće, kao i njegov sažetak, dostupni su na web stranici www.dijete.hr u rubrici *Izvješća o radu Pravobranitelja za djecu*.

U 2017. godini otvorena su 2502 nova predmeta, od kojih je bilo 1573 prijave povreda pojedinačnih prava djece te 929 općih inicijativa Ureda. Pojedinačnim povredama prava djece u 2017. bilo je obuhvaćeno 1903 djece i 255 grupa djece. Pojedinačne prijave, slično kao i dosadašnjih godina, najviše su se odnosile na probleme u ostvarivanju roditeljske skrbi (329), zatim na povrede obrazovnih prava (310), na zaštitu djece od nasilja i zanemarivanja (285) te na zdravstvena prava (155).

Pored 1573 nove prijave, postupali smo i u 649 prenesenih predmeta iz prethodnih godina, što znači da smo postupali u sveukupno 2222 pojedinačna predmeta. Osim toga ostvarili smo i više od 2000 neposrednih kontakata u prostorijama ureda ili telefonom.

Uključivanjem pravobraniteljice i njezinih suradnika u konkretnim pojedinačnim slučajevima omogućen je uvid u način ostvarivanja zaštite dječjih prava, s tim da se nije utjecalo na samostalnost nadležnih tijela, budući da je temeljni posao pravobraniteljice za djecu da prati sva područja života i prava djece, sagledava cjelinu, procjenjuje može li se bolje postupati u zaštiti djece, ukazuje na nepravilnosti i potiče nadležne na aktivnost te predlaže aktivnosti na temelju cjelovitoga pregleda.

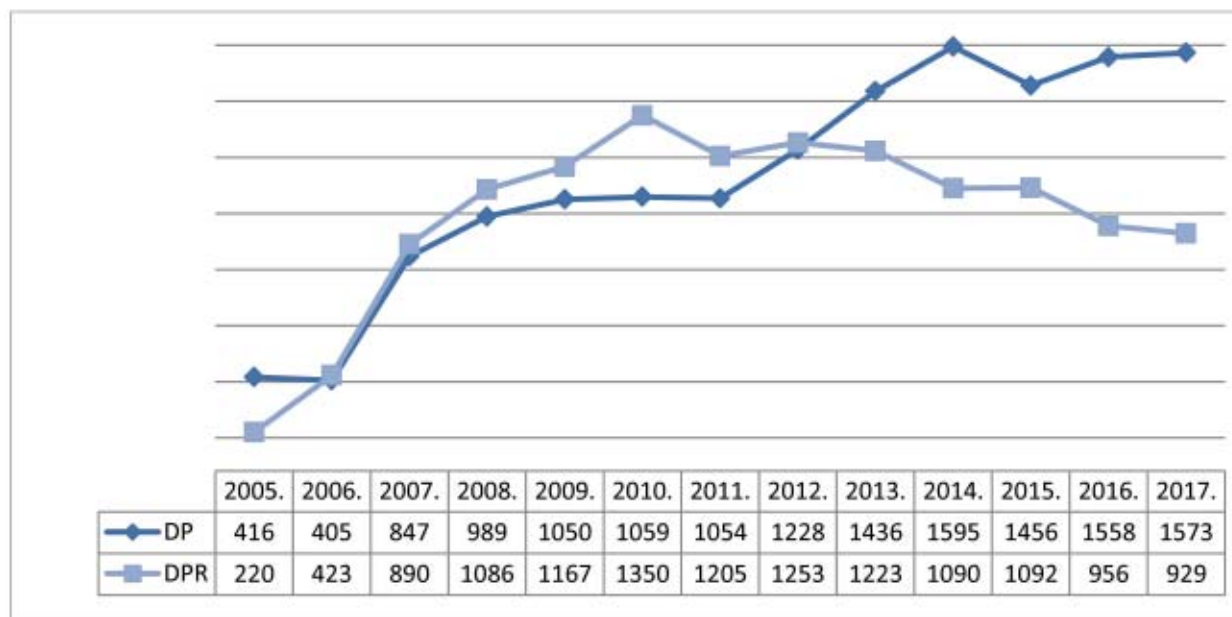
S ponosom ističemo nastavak rada Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS. Prateći život djece u našem društvu i aktualna događanja, smatrajući svojom obavezom aktivno se uključiti na strani djece, naš se Ured odlučio upravo za temu participacije djece u društvu. Tako je u 2017. godini započeto novo istraživanje u području dječje participacije, odnosno, sudjelovanja djece u procesima donošenja odluka koje ih se tiču, u području njihovoga obrazovanja i drugih okolnosti odrastanja. Istraživanje, u suradnji sa stručnjacima Ure-

da, provodi vanjski istraživački tim s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta te Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U prvoj fazi istraživanja, tijekom 2017. godine, provedene su tzv. fokusne grupe s djecom i odgojno-obrazovnim radnicima iz osnovnih i srednjih škola. U drugoj fazi, u 2018., provodi se kvantitativno istraživanje u koje će biti uključeno oko 50 osnovnih i srednjih škola u cijeloj Hrvatskoj.

Svjesna sam činjenice da rješenja u konkretnim slučajevima povrede dječjih prava u pojedinim segmentima života djece, ali i u stvaranju uvjeta za njihov bolji život u Hrvatskoj, često nisu ni laka ni jednostavna. U pronalaženje tih rješenja potrebno je uložiti veliku energiju i trud, a da bi se ostvarili potrebni pomoci nužan je veći i ozbiljni angažman svih institucija, ali i svih članova društva koji, svatko na svoj način, mogu pridonijeti rješavanju postojećih problema.

Pravobraniteljica za djecu
Helenca Pirnat Dragičević, dipl. iur.

Broj prijava pojedinačnih povreda prava djece (DP) i općih inicijativa (DPR) od 2005. do 2017.

Prijave pojedinačnih povreda prava djece od 2005. do 2017.

Prijave pojedinačnih povreda prava	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Osobna prava	282	244	557	635	625	687	636	753	701	742	702	711	726
Prava djece kao članova društvene zajednice	2	4	13	13	13	11	6	11	11	12	12	29	29
Obrazovna prava	31	56	105	121	187	153	159	161	262	273	239	296	310
Zdravstvena prava	15	10	22	32	35	21	25	28	107	257	184	161	155
Socijalna prava	23	14	26	31	48	29	43	42	55	60	42	39	41
Ekonomska prava	26	9	57	56	55	72	79	93	90	77	77	87	89
Kulturna prava	2	7	11	15	11	10	8	19	26	22	37	23	32
Pravosudno-zaštitna prava	4	17	30	37	33	38	55	61	81	62	67	96	97
Sigurnost i zaštita djece					12	12	15	13	25	26	36	51	31
Diskriminacija					3	3	6	16	25	24	20	18	20
Nenadležnost					22	19	16	26	42	38	39	41	42
Ostalo	31	44	26	49	6	4	6	5	11	2	1	6	1
UKUPNO	416	405	847	989	1050	1059	1054	1228	1436	1595	1456	1558	1573

2 Praćenje pojedinačnih povreda prava djece

Tijekom 2017. godine Ured pravobraniteljice za djecu radio je na 1573 nova predmeta koji se odnose na prijave, pritužbe, upite i zahtjeve u vezi s povredom pojedinačnih prava djece, a usto je postupao i u 649 predmeta koji su, kao aktivni predmeti, preneseni iz prethodnih godina. Preneseni predmeti primarno su odraz specifičnosti rada institucije pravobranitelja za djecu koji pojedine slučajeve prati kroz dulje razdoblje te na taj način donosi zaključke o stanju i tendencijama u radu različitih aktera u sustavu zaštite djece.

Povrede pojedinačnih prava djece

POJEDINAČNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta zaprimljenih u 2017.	Broj djece u 2017.	
				Grupa djece
Osobna prava-ukupno	302	726	1028	53
Prava djece kao članova društvene zajednice	8	29	20	15
Obrazovna prava	166	310	240	103
Zdravstvena prava	22	155	171	13
Socijalna prava	12	41	58	1
Ekonomska prava	38	89	127	18
Kulturna prava	14	32	47	14
Pravosudno-zaštitna prava	46	97	144	4
Sigurnost i zaštita djece	22	31	15	19
Diskriminacija	13	20	11	8
Nenadležnost	6	42	41	7
Ostala prava		1	1	
UKUPNO	649	1573	1903	255

U najvećem broju obraćali su nam roditelji djece (892), i to majke u 552 slučajeve, očevi u 297, oba roditelja zajedno u 43 slučaja. Po brojnosti zatim slijede institucije u 308 slučajeve, a najčešće je riječ o Sanitarnoj inspekciji Ministarstva zdravstva (93) koja nam je prijavljivala slučajeve odbijanja obveznog cijepljenja djece. Djeca su nam se osobno obratila u 34 slučaja, a najčešće su se žalila na neprofesionalno ponašanje profesora ili stručnih suradnika u školi i izloženost vršnjačkome nasilju i „prisiljavanje” na kontakt s roditeljem s kojim ne stanuju. Također su se žalila na dugotrajnost postupka promjene prezimena djeteta, teškoće u ostvarivanju prava na uzdržavanje, premještaj u drugu udomiteljsku obitelj, izostanak informacija o djetetovom pravu na medicinsko estetski zahvat ili su tražila pomoć u pribavljanju dokumentacije potrebne za prijelaz u drugi sportski klub.

Od 1573 prijave zaprimljenih u 2017. najviše je onih koje se odnose na probleme u ostvarivanju roditeljske skrbi (329), povrede obrazovnih prava (310), nasilje nad djecom i zanemarivanje djece (285), zdravstvena prava (155), prava djece u pravosudnom postupku (97), ekonomska prava (89). Zatim slijede povrede prava na zaštitu privatnosti (65), socijalnih prava (41), kulturnih (32) i niza drugih prava djece.

2.1 Osobna prava

U području osobnih prava primili smo ukupno 726 prijava koje prikazujemo u sljedećoj tablici:

Osobna prava

OSOBNNA PRAVA	Broj predmeta u radu iz prethodnih godina	Broj predmeta zaprimljenih u 2017.	Broj djece u 2017.	
				Grupa djece
Pravo na život	2	5	8	
Pravo na saznanje vlastitog podrijetla	2	6	6	
Pravo na prijavu rođenja	9	16	24	2
Pravo na osobno ime	1	2	2	
Pravo na stjecanje državljanstva	1	2	2	
Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb	136	329	502	3
Posvojenje		11	14	
Pravo na zaštitu od nasilja	97	203	278	23
Zanemarivanje	42	82	118	7
Skrbništvo		1	1	
Udomiteljstvo	1	4	5	
Pravo na djetetovu privatnost	11	65	68	18
UKUPNO	302	726	1028	53

2.1.1 Statusna prava

I dalje postoje problemi u ostvarivanju **statusnih prava djece u slučaju roditeljskoga konflikta** kad oba roditelja zajednički skrbe o djeci. Oni posebno dolaze do izražaja u situacijama kad ne postoji suglasnost roditelja u vezi s prijavom djetetovog prebivališta ili pohađanja škole. Nesnalaženje nadležnih tijela i različito tumačenje zakonskih odredbi štete najboljem interesu djeteta. Pritužbe se odnose i na djetetovo pravo na saznanje vlastitog porijekla.

Više slučajeva odnosilo se na **boravišna prava djece stranaca**. Kako boravišni status djeteta utječe i na reguliranje zdravstvenog osiguranja (stranac na privremenom boravku u Republici Hrvatskoj obveznik je plaćanja doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje), u interesu je djeteta i djetetove obitelji čim prije regulirati djetetov boravišni status. Smatramo da su nužne izmjene i dopune propisa kako bi se osigurao ujednačeni pristup zdravstvenome osiguranju za djecu stranaca.

2.1.2 Pravo na privatnost

Postupali smo u 65 pojedinačnih slučajeva koji se odnose na djetetovu privatnost. Roditelji nam se pritužuju u slučajevima kada su osobni podaci djece (fotografija, osobnog imena i drugih podataka) objavljeni bez njihove suglasnosti. S tim u vezi obraćaju nam se i različite institucije. Pritužbe roditelja prosljeđivali smo Agenciji za zaštitu osobnih podataka (AZOP), kao nadležnom tijelu koje nadzire provođenje zaštite osobnih podataka.

Najveći broj pritužbi odnosi se na zaštitu privatnosti djece u **medijima** uključujući i društvene mreže za informiranje. U vrijeme lokalnih izbora učestale su prijave zbog povrede privatnosti djece u sklopu različitih javnih aktivnosti političara. Povrede privatnosti djece događale su se i u **institucijama**: dječjim vrtićima, školama, sportskim klubovima i trgovačkim društvima, na čijim web stranicama i *Facebook* profilima se često objavljuju podaci o djeci.

Još ne postoji dovoljno razvijena svijest o važnosti zaštite osobnih podataka djece. Osim roditelja, o zaštiti privatnosti djece trebaju voditi računa i ustanove u kojima djeca borave (vrtići, škole, domovi, ali i klubovi, igraonice i sl.). Vidimo potrebu dodatne senzibilizacije i edukacije medija i nakladnika o poštovanju ovog prava djece. Veliku opasnost od mogućih povreda dječjih prava vidimo u neodgovornom korištenju interneta. Zbog toga je važno educirati ih o opasnostima i rizicima, a pritom uspostaviti nužnu suradnju institucija uključenih u skrb o djeci.

2

2.1.3 Pravo na život uz roditelje i roditeljsku skrb

Povrede prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb i ove godine su najčešći razlog obraćanja Uredu pravobraniteljice. Primili smo 329 prijava koje se odnose na više od 500 djece. Djeca su bila prijavitelji u pet slučajeva. Osim toga bavili smo se i propisima u području obiteljskoppravne zaštite djece.

Od 329 prijava, 48 odnosilo se na ograničavanje ili oduzimanje prava na roditeljsku skrb (više od 90 djece), 35 na uzdržavanje (49 djece), a najviše prijava njih 246 (363 djece) odnosilo se na ostvarivanje sadržaja roditeljske skrbi. Prijave najčešće dolaze od roditelja koji su u izrazitom međusobnom sukobu i odnose se na obitelji u kojima je dobrobit djece ugrožena. U njima se najčešće izražava nezadovoljstvo radom institucija koje vode postupke i provode stručne intervencije radi zaštite djece (centara za socijalnu skrb i sudova) te nepovjerenje u njihov rad i stručne procjene, kao i prigovori na ponašanje drugog roditelja ili člana obitelji prema djetetu. Škole i dječji vrtići nam se obraćaju kad nisu sigurni kako postupiti ako im se obrate roditelji koji zajednički i ravnopravno izvršavaju roditeljsku skrb, a imaju oprečne zahtjeve. Javljaju se i u povodu odluka o provođenju ovrhe sudskih odluka koje se odnose na roditeljsku skrb u prostoru vrtića ili škole.

Aktivnosti Ureda pravobraniteljice u ovim slučajevima uključuju praćenje stanja zaštite prava djeteta, upućivanje preporuka i upozorenja, traženje obavijesti o postupanju i dostavljanje relevantne dokumentacije, najčešće od nadležnog centra za socijalnu skrb (CZSS) i policije, komunikaciju s ministarstvima nadležnima za socijalnu skrb i pravosuđe te komunikaciju s roditeljima i djecom koji nam se neposredno javljaju za pomoć.

Trajna je slabost sustava **nedovoljan broj stručnjaka zaposlenih u CZSS-ima**, što je temeljni preduvjet za njihove pravodobne intervencije i kvalitetan rad s obiteljima. Budući da je problematika s kojom se susreću složena, njihove kompetencije bi trebalo jačati kroz kontinuirano stručno osposobljavanje i superviziju.

Potrebno je osigurati sredstva za pravodobno provođenje **psihijatrijskog vještačenja članova obitelji** u složenim slučajevima. Vještačenje bi trebalo rezultirati ostvarivim preporukama o načinu rada s obitelji. Iznimno je važno ne ustrajavati na provođenju mjera za zaštitu prava i dobrobiti djeteta koje su se pokazale neučinkovitim, već kontinuirano raditi na pronalaženju onih mjera koje će jamčiti bolju zaštitu djeteta. Stručnjaci koji provode mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu moraju imati stručne kompetencije temeljem kojih će moći odgovoriti na potrebe obitelji i pridonijeti postizanju željene razine zaštite prava i dobrobiti djeteta. Oni nikako ne bi smjeli biti samo izvjestitelji i pasivni promatrači obiteljskih odnosa, već stručnjaci koji imaju znanja i vještine pružiti obitelji odgovarajuću stručnu pomoć. Njima treba biti osigurana kontinuirana podrška stručnoga tima CZSS-a, a trebali bi biti uključeni u edukacije te u supervizije slučajeva vezanih za obitelji s kojima rade.

Temeljni je problem u slučajevima visokokonfliktnog razvoda to što se roditelji zbog visoke razine međusobnog sukoba ne uspijevaju **dogovoriti o daljnjoj roditeljskoj skrbi** za dijete. Odgovornost za izostanak dogovora i lošu komunikaciju jedan ili oba roditelja prebacuju na bivšeg partnera kojeg imaju potrebu prikazati u izrazito negativnom svjetlu. Dio njih odgovornost prebacuje i na institucije od kojih očekuju rješenje problema i donošenje odluke koja će biti u skladu s njihovom željom. Veliki je problem i **manipulativno ponašanje** roditelja tijekom visokokonfliktnih razvoda s ciljem otuđenja djeteta od drugog roditelja. Djetetom mogu manipulirati jedan ili oba roditelja - i roditelj s kojim dijete stanuje i onaj s kojim ne stanuje. Brojne su manifestacije takvog ponašanja pa tako manipulativni roditelj: nastoji spriječiti susrete djeteta s drugim roditeljem i ometa održavanje prisne veze djeteta s njime, iznosi lažne optužbe za zlostavljanje djeteta na račun drugog roditelja, izlaže dijete čitavom nizu negativnih verbalnih i neverbalnih poruka o drugom roditelju. Iz potrebe da ugodu i „suraduje” s manipulativnim roditeljem dijete počinje odbijati roditelja koji je „meta” ocrnjivanja, ne želi ga vidjeti, ne želi se s njime susresti, niti o njemu razgovarati, uznemireno je na spomen tog roditelja. Počinje i samo o tom roditelju govoriti ružno, a informacije o navodno lošim postupcima tog roditelja, koje mu je imputirao manipulativni roditelj, počinje prezentirati kao nešto što je stvarno doživjelo. Ukratko, stručnjaci upozoravaju da roditelj oblikuje dijete kao instrument osvete bivšem partneru. U manipulaciji mogu sudjelovati i drugi članovi obitelji manipulativnog roditelja, koji dodatno pojačavaju otpor djeteta prema drugom roditelju i podržavaju ga u njegovom „odbacivanju”. Dijete zbog svega toga nedvojbeno trpi. Neka djeca razvijaju i vrlo ozbiljne psihičke smetnje do razine autodestruktivnog ponašanja.

Iznimno veliki problem predstavlja **dugotrajnost sudskih postupaka**. Budući da u nas ne postoje **obiteljski sudovi**, zasad još nije dosegnuta ona razina specijaliziranosti sudaca koju zahtijeva složenost postupaka u vezi sa zaštitom djece. Sucima je potrebno osigurati obvezno kontinuirano stručno usavršavanje kako bi stekli znanja koja će im omogućiti bolje razumijevanje potreba djece različite dobi te cjelokupne obiteljske dinamike u

kriznim i stresnim situacijama. Iznimno je važna kvalitetna komunikacija, jačanje suradnje i usklađeno djelovanje među tijelima i stručnjacima koji sudjeluju u procjeni roditeljskih kompetencija i najboljeg interesa djeteta u procesu donošenja odluka radi zaštite dobrobiti i prava djeteta.

Provođenje sudskih odluka donesenih radi zaštite djeteta i sukladno procjeni najboljeg interesa djeteta mora biti osigurano i dijete mora biti zaštićeno od samovoljnog postupanja roditelja koji ne poštuje odluku. Ostvarivanje **dječjeg prava na sudjelovanje u upravnim i sudskim postupcima** osnova je za bolju zaštitu prava djeteta i donošenje odluka u njegovom interesu, ali samo ako se provodi prema postavljenim standardima sudjelovanja i ako u tim uvjetima s djecom komuniciraju educirani i dobro pripremljeni stručnjaci. Djeca imaju pravo sudjelovati u postupcima na način da izraze svoje mišljenje, a istodobno imaju pravo biti zaštićena od preuzimanja tereta donošenja odluke o roditeljskoj skrbi. Odgovornost za donošenje odluke je na odraslima.

Rad s obiteljima u kojima je potencijalno ugrožena dobrobit djeteta dodatno otežava i činjenica da nedostaju savjetovaništa u kojima bi roditelji, djeca i članovi uže obitelji dobili odgovarajuću stručnu pomoć i podršku u vezi s pitanjima roditeljstva, obiteljskim odnosima i poteškoćama tijekom odrastanja, što je posebno izraženo u područjima izvan velikih gradskih sredina.

U slučajevima **nezakonitog odvođenja** i zadržavanja djeteta izvan zemlje postoji problem otežanog provođenja odluka o povratku djeteta u zemlju iz koje je nezakonito odvedeno. U tim slučajevima je Središnje tijelo za postupanje Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (MDOMSP), kojemu se roditelji nužno moraju obratiti.

U slučajevima kad su djeca izdvojena iz obitelji zbog devijantnog, zanemarujućeg ili zlostavljajućeg ponašanja roditelja, nužno je potreban kontinuirani rad s tim roditeljima, kako bi osvijestili vlastite propuste, pogreške i ugrožavajuća ponašanja u odnosu na djecu te preuzeli odgovornost za obiteljsku situaciju. S tim je roditeljima važno raditi na razvoju roditeljskih kompetencija i poboljšanja životnih uvjeta kako bi se dijete vratilo u obitelj. Međutim, zbog preopterećenosti djelatnika CZSS-a i nedovoljno razvijene mreže pružatelja usluga, izostaje aktivni rad s roditeljima te djeca godinama ostaju smještena izvan obitelji.

U predmetima povjeravanja ustanovama socijalne skrbi djeteta s problemima u ponašanju, kojeg roditelji ili udomitelji nisu u mogućnosti valjano odgajati, i dalje uočavamo neodlučnost stručnih djelatnika CZSS-a i sudova da se nesuradnim roditeljima oduzme pravo na stanovanje s djetetom, u slučaju kad je radi zaštite prava i dobrobiti potrebno izdvojiti dijete iz obitelji jer višegodišnje provođenje mjera obiteljskopravne zaštite nije dovelo do promjena u funkcioniranju obitelji i ponašanju djeteta. U takvim situacijama problemi u ponašanju djeteta s vremenom nerijetko postaju sve složeniji.

2.1.3.1 Udomiteljstvo, deinstytucionalizacija i posvojenje

Kroz stalne kontakte s ustanovama koje se skrbe o djeci i s CZSS-ima i dalje uočavamo identične probleme u segmentu alternativne skrbi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi kao i prijašnjih godina, a to su: povećanje broja djece u institucijama, popunjenost kapaciteta u jedinicama domova koji skrbe o djeci najniže životne dobi (0-3 godine), nepostojanje dovoljnog broja udomiteljskih obitelji, neravnomjerna teritorijalna zastupljenost udomitelja, nepostojanje profesionalnog udomiteljstva, nedostatak specijaliziranog i urbanog udomiteljstva, nedovoljna podrška udomiteljima i njihova nedostatna edukacija i supervizija, neuključivanje djece u donošenje odluka koje se odnose na njih te neredoviti obilasci udomljene djece od strane djelatnika CZSS-a.

Iz brojnih telefonskih upita i pisanih prijava roditelja, baka, djedova, rođaka djece, udomitelja i udomljene djece, vidljivo je da se problemi, kao i prošlih godina, odnose na: udomiteljsku skrb o djeci s teškoćama u razvoju (TUR), traženje pomoći u vezi s povratkom djece u obitelj, reguliranje osobnih odnosa s unucima, nemogućnost udomitelja da nastave skrbiti o djeci s obzirom na specifične potrebe djece te na zamolbe djece za promjenom udomiteljske obitelji radi narušenih odnosa s udomiteljima.

Posebno smo zabrinuti zbog povećanja broja djece u institucijama, u kojima ih je, na dan 31. prosinca 2017. bilo 818, za razliku od 2016., kad se u institucijama nalazilo 787 djece i mladih.

U području zaštite dječjih prava u vezi s posvojenjem postupali smo u 11 slučajeva, kojima je bilo obuhvaćeno 14 djece. Uglavnom su nam se obraćali potencijalni posvojitelji pritužujući se na sadržaj mišljenja stručnog tima CZSS-a o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, na nemogućnost pretraživanja Registra djece koja ostvaruju zakonske pretpostavke za posvajanje, na dugotrajnost postupka, te zbog povrede prava na zaštitu osobnih podataka i privatnost posvojene djece.

Prema podacima Ureda pravobraniteljice¹ iz domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centara za pružanje usluga u zajednici posvojeno je samo 18 djece, od čega 15 mlađe od sedam godina, što je za četvero djece manje nego u 2016. godini. U navedenim se institucijama još nalazi 60 djece koja imaju ispunjene pretpostavke za posvajanje, od kojih većina ulazi u kategoriju „teže posvojive djece”, što zbog dobi, razvojnih teškoća ili etničke pripadnosti.

2.1.3.2 Uzdržavanje

Primili smo 35 upita i pritužbi koje se uglavnom odnose na teškoće u ostvarivanju prava na uzdržavanje, na ovršni postupak radi naplate uzdržavanja, na parnični postupak te na postupanje po *Konvenciji o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu*. Unatoč tome što nismo zabilježili pritužbe koje se isključivo odnose na kazneni postupak ili na postupak za ostvarivanje privremenog uzdržavanja, više se pritužbi odnosilo na neučinkovitost cijelog sustava zaštite prava i interesa djece, uključujući i taj segment. Pritužbe su najčešće usmjerene na roditelja koji ne plaća uzdržavanje kao i na sudove, CZSS-e, Finu i odvjetnike. Česte su pritužbe na sporost, dugotrajnost i neučinkovitost sustava zaštite dječjih prava. U situacijama kad je obveznik uzdržavanja nezaposlen ili ima male prihode, pomoć koju djeca dobivaju od države u vidu privremenog uzdržavanja premala je i nedostatna.

2.1.4 Pravo na zaštitu od nasilja i zanemarivanja

U 2017. primili smo 285 prijava nasilnog i zanemarujućeg ponašanja prema djeci kojem je bilo izloženo ukupno 395 djece. Od toga se 203 prijave odnosilo na nasilje nad djecom, a 82 prijave na zanemarivanje djece.

Prijave nasilja i zanemarivanja 2010. - 2017.

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Nasilje u obitelji	75	85	108	85	78	68	68	61
Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama	83	60	68	76	50	68	79	90
Nasilje u drugim ustanovama	9	11	5	9	18	2	8	11
Ostalo nasilje	49	59	51	48	47	40	42	41
Zanemarivanje	66	58	63	55	70	69	75	82
UKUPNO	282	273	295	273	263	247	272	285

2.1.4.1 Nasilje i zanemarivanje u obitelji

Tijekom godine zaprimljena je 61 prijava koja se odnosila na nasilno ponašanje u obitelji, a prijavama je bilo obuhvaćeno 96 djece. Veći broj upita o zaštiti djece od nasilja u obitelji zabilježen je kroz svakodnevne telefonske pozive u kojima prijavitelji upozoravaju na ne/postupanje policije, CZSS-a, državnog odvjetništva, sudova i zdravstvenih institucija te traže informacije o proceduri prijavljivanja i raspituju se o obvezi djeteta da svjedoči na policiji i sudu u slučajevima nasilja. Najviše prijava, njih 31, odnosilo na **psihičko zlostavljanje djece** u obitelji kad je dijete izloženo ili svjedoči konfliktu roditelja ili drugih odraslih osoba (bake, djedovi ili drugi članovi šire obitelji). Primili smo i šest prijava o **tjelesnom kažnjavanju** djece u obitelji.

Primljene 82 prijave o **zanemarivanju** skrbi o djeci u obitelji i institucijama obuhvaćaju 118 djece. Od ukupnog broja prijava četiri su se odnosile na zanemarivanje u institucijama, a 78 na zanemarivanje u obitelji. Na sveukupno zanemarivanje zdravlja, školovanja, odgoja te prava na igru i slobodno vrijeme odnosilo se 46 prijava, 17 na zanemarivanje odgoja, osam na zanemarivanje zdravlja te sedam na zanemarivanje školovanja. U sklopu problematike zanemarivanja, godinama pratimo policijska izvješća o broju djece mlađe od 16 godina zatečene u **nedozvoljenim noćnim izlascima** u vremenu od 23 do 5 sati bez pratnje roditelja ili druge odrasle osobe od njihovog povjerenja. U odnosu na prethodna izvještajna razdoblja vidljivo je znatno smanjenje tog broja za 25,9%.

¹ Ured pravobraniteljice za djecu provodi „Istraživanje o djeci i mladima na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i u centrima za pružanje usluga u zajednici u 2017. godini”, o tome u poglavlju: *Istraživačke aktivnosti*.

2.1.4.2 Nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama

Na nasilje u odgojno-obrazovnim ustanovama odnosilo se 90 prijava, od toga osam na dječji vrtić, a 82 na osnovnu i srednju školu. Na nasilje među djecom odnosi se 69 prijava, a na nasilje odraslih (djelatnika škole i roditelja) nad djecom 21 prijava. Najčešće nam se obraćaju roditelji ili djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova, a u pet slučajeva obratila su nam se djeca. Zabilježili smo i 84 telefonska savjetovanja u vezi s nasiljem u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Uočava se povećana razina osjetljivosti i svjesnosti o problemu **vršnjačkoga nasilja** u odgojno-obrazovnim ustanovama te se provode brojne preventivne aktivnosti. No, prijave pokazuju da škole nemaju dovoljno učinkovite mjere za sprečavanje i suzbijanje ove vrste nasilja. Ukazuju i na češću pojavu psihičkog i verbalnog vršnjačkog nasilja u vidu vrijeđanja, omalovažavanja i isključivanja, nerijetko povezanog s upotrebom novih tehnologija. Učitelji nisu dovoljno educirani o teoriji sukoba i načinima njegovog rješavanja. Preventivni programi, čini se nisu dovoljno učinkoviti. Primjena *Protokola o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima* nije ujednačena. Škole se nerijetko nakon dostavljanja obavijesti drugim službama pasiviziraju u radu s djecom, očekujući da druge institucije riješe problem. Poneke se odbijaju uključiti ako se nasilje među učenicima škole dogodilo izvan školske zgrade ili na internetu.

Nasilje odraslih nad djecom najčešće je verbalno i povezano s neprimjerenom komunikacijom pojedinih djelatnika s učenicima. Pojedine prijave ukazuju na nasilje djelatnika koje je kazneno djelo. U takvim slučajevima ponovo smo ukazali na nedostatnu zaštitu učenika za vrijeme dok optužni akt kojim se djelatnika suspendira s posla ne postane pravomoćan. Za to vrijeme djelatnik i dalje radi s djecom jer sustav odgoja i obrazovanja ne primjenjuje odredbe *Zakona o radu* i Etičkog kodeksa kojima bi se djelatnika moglo udaljiti iz škole dok ne nastupe kazneni uvjeti za suspenziju.

2.1.4.3 Nasilje i zanemarivanje u drugim ustanovama i ostalo nasilje

Od 52 prijave za nasilje počinjeno izvan obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova, pet se odnosi na nasilje putem interneta i mobitela. Ostalih 47 prijava odnosi se na nasilje u domovima socijalne skrbi, specijalnoj bolnici za liječenje djece s TUR, sportskim klubovima, susjedstvu, javnom prijevozu, na ulici i drugim javnim prostorima. Nasilje čine vršnjaci i odrasli.

Prijave za nasilje djelatnika u **domovima socijalne skrbi** pokazale su se neutemeljenima, no ukazuju na neprimjerenu komunikaciju pojedinih djelatnika s djecom. Mali broj prijava za vršnjačko nasilje nije sukladan saznanjima koje dobivamo u razgovoru s djecom prilikom obilazaka ovih ustanova, što ukazuje na nevoljkost djece da prijavljuju nasilje zbog izostanka primjerene reakcije i zaštite. Primili smo i četiri prijave koje se odnose na **zanemarivanje** zdravlja, odgoja i drugih potreba i prava djece u **različitim ustanovama u kojima borave djeca**.

Prijavljeno nam je i verbalno nasilno i neprimjereno ponašanje pojedinih djelatnika **javnog prijevoza** prema djeци koja nisu imala važeću kartu. Zatim, neprimjerena komunikacija i grubo ponašanje **trenera u sportskim klubovima**, što upućuje na nedovoljnu pravnu reguliranost područja, nedostatan nadzor rada djelatnika i nepostojanje licenci te na to da neki od njih nemaju pedagoške kompetencije za rad s djecom.

Za nasilje **susjeda** nad djecom primili smo manje prijave nego u 2016. Iako se većina njih odnosi na verbalno nasilje i ometanje, neke ukazuju na ozbiljan rizik za sigurnost djece i drugih članova obitelji zbog duboko poremećenih odnosa i visoke razine konflikta, pa je u njima morala postupati i policija.

Nasilje i druge povrede prava putem interneta i mobitela - Česti upiti novinara, stručnjaka i roditelja vezano za različita područja sigurnosti djece na internetu ukazuju na još uvijek nedovoljnu razinu znanja o načinima zaštite djece na internetu i nesnalaženje u postupanju u situacijama kada je dijete žrtva nekog od oblika virtualnog nasilja. S obzirom na sve veću svakodnevnu dostupnost velikom broju djece i vrijeme koje provode na internetu, svjedočimo novim trendovima i novim vrstama povreda prava djece. Stoga su sve veći izazovi i odgovornosti cjelokupnog društva za prevenciju i zaštitu djece te njihovo upućivanje u sigurno korištenje internetom.

Zaključno možemo reći da je društvo unaprijedilo osjetljivost i prepoznavanje svih oblika nasilja nad djecom, pozitivno normiranje i unapređivanje propisa, edukaciju stručnjaka i primjenu brojnih preventivnih aktivnosti. No, još nije postignuta sveobuhvatna zaštita djece od nasilja. Velik broj prijava koje zaprimamo odnosi se na psihičko i verbalno nasilje među djecom što ukazuje na nužnost dodatnog razvijanja i osnaživanja preventivnih aktivnosti na svim razinama i mjestima na kojima se nalaze djeca te kontinuiranu edukaciju stručnjaka. No-

vi trendovi porasta nasilja povezanog sa suvremenim tehnologijama ukazuju i na potrebu usmjeravanja snažnije prevencije na ovo područje. Za percepciju nasilja kao neprihvatljive pojave nužno je razvijati i cjelokupno društvo koje će svako nasilje prepoznati kao štetno i primjereno ga sankcionirati, neovisno o tome tko ga čini i na kojem mjestu - u obitelji, na radnom mjestu, na sportskom terenu, internetu ili drugdje.

2.2 Prava djece kao članova društvene zajednice

Prava djece kao članova društvene zajednice uključuju pravo na sudjelovanje/participaciju djece koja su, u pravilu, s obzirom na dob, sposobna oblikovati vlastito mišljenje (u obiteljskopравnim pitanjima, školi, sportskom klubu, mjestima obavljanja izvanškolskih aktivnosti i na drugim mjestima), pravo na pristup informacijama i pravo na zaštitu od potencijalno štetnih informacija, pravo na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijedi, na slobodno udruživanje i mirno okupljanje. Dobili smo 29 prijava koje su se uglavnom odnosile na propitivanje načina ostvarivanja prava djece u sudskim postupcima vezanim za obiteljskopравna pitanja, pravo na izražavanje mišljenja u školi, sportskom klubu i drugim mjestima izvan školskih aktivnosti. Najviše prijava u ovom području, iako ne uvijek utemeljenih, odnosilo se na iskorištavanje djece u političke svrhe.

Za bolje ostvarivanje prava na sudjelovanje djece u društvu nužno je realizirati preporuke UN-ovog Odbora za prava djeteta o potrebi edukacije stručnjaka koji rade s djecom i za djecu o pravu djeteta na participaciju, potrebi podizanja svijesti djece i odraslih o postojanju ovoga prava te potrebi mijenjanja društvenih stavova o djeci kao pasivnim objektima odluka odraslih. Za stvarnu aktivnu participaciju u društvu djeci treba osigurati znanja i podršku za takav angažman u području njihovih autentičnih potreba i prava koje razumiju. Pritom trebaju biti slobodna od pritisaka i prisile, informirana o svrsi takvoga sudjelovanja, zaštićena od manipuliranja, iskorištavanja i negativnih reakcija na izneseno mišljenje, što uključuje i zaštitu njihove privatnosti.

I ove godine građani i predstavnici medija obavještavali su nas o različitim situacijama u kojima su djeca bila korištena u političkim aktivnostima odraslih, npr. kao ukras na plakatima, FB profilima i promotivnim medijskim objavama. Nije svaki susret djece s političarima iskorištavanje u političke svrhe, pogotovo ako je susret s predstavnikom vlasti pripremljen kao dio pedagoškog procesa. Svrha takvih susreta je omogućiti djeci da aktivno sudjeluju u društvu, a vrijedne primjere takvoga sudjelovanja ili participacije djece prepoznamo u djelovanju dječjih gradskih vijeća i dječjih foruma.

2.3 Obrazovna prava

U 2017. bilo je 310 prijava pojedinačnih povreda prava djece na odgoj i obrazovanje te su, po brojnosti, ove prijave na drugom mjestu, odmah iza prijava povreda prava na roditeljsku skrb. Osim obrazovnih prava, primali smo i prijave povreda drugih prava djece u odgojno-obrazovnim ustanovama, kao što su pravo na zaštitu od nasilja, na zaštitu od diskriminacije, na privatnost te zdravstvena prava. Kao i prethodnih godina najveći broj prijava odnosio se na povrede prava djece u osnovnoškolskom obrazovanju (102) potom u predškolskom odgoju i obrazovanju (73) te u srednjoškolskom obrazovanju (40). Na pojedinačne povrede prava djece s teškoćama u razvoju (TUR) odnosilo se 90 prijava.

2.3.1 Dostupnost odgoja i obrazovanja

Aktualni problemi u području **predškolskog odgoja i obrazovanja** odnose se na: nejasne kriterije upisa djece u vrtić i programe predškolskog odgoja, različita pravila i način sufinanciranja boravka djece u dječjim vrtićima te nemogućnost ostvarivanja prijevoza djece do predškole u manjim mjestima. Nedostatan je broj mjesta u vrtićima, a istovremeno neki vrtići, u pokušaju da prime što više djece, krše *Državni pedagoški standard* u odnosu na broj djece. Zbog nedostatnih kapaciteta vrtića jedinice lokalne samouprave (JLS) propisuju dodatne uvjete za upis koji djecu dovode u nejednak položaj.

U **osnovnom obrazovanju** prijave su se odnosile na nepostojanje prijevoza do škole, što je osnivač obvezan osigurati, na lošu prometnu povezanost i nesigurne uvjete prijevoza, te na potrebu osiguravanja produženog boravka djeci i nakon 3. razreda osnovne škole, što ne bi smjelo ovisiti o senzibiliziranosti lokalne zajednice i njezinim financijskim mogućnostima, a Državni pedagoški standard što prije mora osigurati produženi boravak ispunjen kvalitetnim aktivnostima ili cjelodnevnu nastavu za učenike od prvog do četvrtog razreda.

U **srednjoškolskom obrazovanju** pritužbe su se odnosile na nemogućnost upisa ili promjene upisanog obrazovnog programa te promjene razreda i škola zbog doživljenoga nasilja. Odgojno-obrazovni sustav je često krut te se u njemu zanemaruju individualne potrebe djeteta, a propisi nerijetko ne predviđaju odgovarajuća rješenja kojima bi se ostvarila prava i interesi djeteta u različitim situacijama u kojima se ono može naći.

2.3.2 Sigurnosni, prostorni i organizacijski uvjeti

U predškolskom odgoju i obrazovanju sadržaji najvećeg broja pritužbi u pogledu sigurnosnih, prostornih i organizacijskih uvjeta odnosili su se na nepoštovanje Državnog pedagoškog standarda u odnosu na broj djece, organizaciju rada, promjene odgajatelja, povrede za vrijeme boravka u vrtiću te izlete djece, prostorne uvjete vrtića te inkluziju djece s TUR. U osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju roditelji su se žalili na najavljene promjene učitelja, organizaciju produženog boravka, neodgovarajuće uvjete u školama te promjene drugog stranog jezika suprotno izboru učenika. U pojedinačnim slučajevima i u preporukama Ministarstvu znanosti i obrazovanja (MZO) preporučujemo da odgojno-obrazovne ustanove prilikom planiranja rada uvažavaju kontinuitet rada odgojno-obrazovnih radnika s djecom te da sve organizacijske promjene trebaju biti uvjetovane opravdanim objektivnim razlozima, o čemu su ustanove dužne pravodobno informirati roditelje i djecu i pripremiti ih na promjene.

2.3.3 Kadrovski uvjeti, programi i sadržaji

Najveći broj pritužbi (72) u ovom području odnosi se na nezakonitost, neprofesionalnost i nekompetentnost u postupanju odgojno-obrazovnih radnika i drugih djelatnika prema djeci te na povredu dostojanstva djeteta u odgojno-obrazovnome procesu (12). I dalje svjedočimo prijavama u kojima roditelji navode neprimjerena i nasilna ponašanja odgojno-obrazovnih djelatnika kao što su: vrijeđanje, ruganje, prijetnje, vikanje na djecu, nerazumijevanje za potrebe ili zdravstvene probleme djece. Česte su i prijave zbog povrede privatnosti djece na privatnim FB profilima učitelja te na roditeljskim sastancima, na kojima neki učitelji iznose podatke o djeci, njihovim dijagnozama i problemima u ponašanju. Neka od prijavljenih ponašanja nisu protuzakonita, ali jesu nepedagoška i neprofesionalna te je pritom nužna odgovarajuća reakcija nadležnih tijela. Veliki je i broj pritužbi roditelja i djece na nepravilnosti u pogledu nepoštovanja zakonskih procedura *Pravilnika o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*.

Same škole nerijetko propuštaju ispitati (ne)etičnost i (ne)profesionalnost u ponašanju odgojno-obrazovnih radnika što je pretpostavka kvalitetnog i odgovornog obavljanja odgojno-obrazovnog rada s djecom i ostvarivanja ciljeva odgoja i obrazovanja. Istovremeno ni sam odgojno-obrazovni sustav ne osigurava odgovarajuće ni odlučne reakcije na postupke onih učitelja koji, svojim opetovanim konfliktnim ponašanjem, neodgovarajućim radom te neispunjavanjem obveza koje je u postupku stručno-pedagoškog nadzora naložio AZOO, izravno rade na štetu djece. Ravnatelji se ustručavaju sankcionirati takve osobe radnopravnim sankcijama, pretežno izričući samo upozorenja na prava i obveze iz radnog odnosa. Nisu skloni ni otkazati im ugovor o radu, zbog povreda prava i obveza iz tog ugovora, budući da sudskom presudom često školi bude naloženo vratiti radnika na posao i platiti mu zaostale plaće, budući da u sudskom postupku nije dokazala opravdanost otkaza.

Kako bi se uspostavio učinkovit sustav nadzora rada odgojno-obrazovnih radnika već niz godina upućujemo preporuke MZO-u uspostavi sustav **licenciranja rada** odgojno-obrazovnih radnika i ravnatelja, u okviru kojeg bi se periodično provjeravale kompetencije i sposobnost odgojno-obrazovnih radnika za rad s djecom. S tim u vezi preporučili smo i evidentiranje neprimjerenih postupanja prema djeci.

Predškolske i školske ustanove i dalje ne provjeravaju, prije zapošljavanja ili druge vrste angažiranja osoba za rad s djecom, je li kandidat pravomoćno osuđen za kaznena djela koja su zapreka za obavljanje poslova u odgojno-obrazovnoj ustanovi te je li osuđen za tzv. „spolne delikte” iz *Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji*. Odgojno-obrazovne ustanove suočavaju se i s problemom postupanja prema radniku u slučaju sumnje na psihčke poteškoće koje utječu ili mogu utjecati na njegovu sposobnost za rad s djecom. Stoga smo predložili da se u izmjenama ZOOSŠ-a, u međusobnoj suradnji nadležnih tijela, kao što su MZO i Ministarstvo zdravstva, propiše i detaljnije regulira posebna provjera sposobnosti obavljanja odgojno-obrazovnog rada s djecom. Upoznati smo i s povredama prava učenika strukovnih škola od strane mentora, koji neodgovarajućim pristupom i ophođenjem krše prava djece na praktičnoj nastavi i vježbama te smo i u tom području predložili izmjene zakona.

Smatramo da bi se učenike trebalo više uključivati u postupke nadzora u školama, tako da se zatraži njihovo mišljenje o događaju, budući da ishodi nadzora mogu utjecati na daljnja prava i obveze učenika, a nerijetko i na njihovo daljnje redovito obrazovanje.

14

U osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju pritužbe na **programe i sadržaje** odnosile su se na: neorganiziranje dopunske nastave, diskriminirajuće sadržaje udžbenika, nemogućnost financiranja dodatnih sadržaja i aktivnosti u okviru odgojno-obrazovnih ustanova, nepostojanje programa koji bi bio alternativa vjeronauku u osnovnoj školi, sudjelovanje djece u vjerskim sadržajima izvan programa vjeronauka te na promidžbu sadržaja i materijala koji nisu u skladu s odgojno-obrazovnim ciljevima.

2.3.4 Međusobni odnosi roditelja i radnika odgojno-obrazovnih ustanova

Informacije koje dobivamo iz pojedinačnih pritužbi, izvješća AZOO-a, MZO-a ili osnivača, pa i odgojno-obrazovnih ustanova često upućuju na nedostatak povjerenja roditelja u djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova ili na to da roditelji smatraju da sami imaju sva stručna znanja o dječjem razvoju i organizaciji rada u vrtiću i školi. U pojedinim slučajevima konflikt roditelja i djelatnika, nažalost, završava ispisivanjem djeteta iz odgojno-obrazovne ustanove, čime se najčešće djetetu dodatno otežava školovanje. U odnosu na **suradnju roditelja i djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova**, MZO-u smo preporučili da odgojno-obrazovni radnici, prije svega razrednici, na početku školske godine daju roditeljima informacije o njihovim pravima, obvezama i odgovornostima u odgojno-obrazovnom procesu, o pravima i obvezama učenika, o proceduri i mogućnostima zaštite prava učenika te o načinima komunikacije sa školom.

2.3.5 Primjereno obrazovanje djece s teškoćama u razvoju

U odnosu na prošlu godinu zabilježen je porast prijava pojedinačnih **povreda prava djece s teškoćama u razvoju na odgoj i obrazovanje**, dok je i nadalje najveća zastupljenost kršenja prava u osnovnoj školi. Područja u kojima se najčešće krše prava djece s TUR su osiguravanje podrške za djecu u vidu pomagača u vrtiću i provedba primjerenog programa školovanja. Ove godine posebnu smo pažnju usmjerili na zagovaranje razvoja integriranih usluga rane intervencije za djecu s TUR. Stoga je potrebno, od najranijeg djetinjstva, regulirati, koordinirati i osigurati sredstva za različite modele podrške za djecu s TUR i njihove obitelji.

2.4 Zdravstvena prava

U području zaštite zdravstvenih prava djece postupali smo u povodu 155 pojedinačnih prijava te u općim inicijativama, obišli smo tri ustanove, uputili četiri preporuke usmjerene cjelovitom sustavu zaštite prava djece i sudjelovali u postupku donošenja propisa. Najveći broj prijava (107) dobili smo od institucija, a uglavnom su to obavijesti Sanitarne inspekcije Ministarstva zdravstva (MZ) o postupanju prema roditeljima koji odbijaju cijepiti dijete.

Dobivali smo pritužbe na: odnos zdravstvenih radnika prema djeci, na zaštitu mentalnog zdravlja djece i zaštitu zdravlja djece s TUR te djece stranaca s privremenim boravkom u Hrvatskoj, zaštitu prava djece koja boluju od kroničnih bolesti i na korištenje nekonvencionalnih metoda liječenja djece. U dječjim vrtićima na teškoće nailaze djeca koja imaju potrebu za posebnim režimom prehrane ili su se njihovi roditelji opredijelili za veganski ili vegetarijanski. I u vrtiću i školi neki zaposlenici iskazuju strahove u vezi s pružanjem prve pomoći djetetu s epilepsijom. Bavili smo se i pitanjem dostupnosti inovativnih lijekova/terapija djeci za koju postoji medicinska indikacija za njihovo primanje.

Postoji problem **nejednake dostupnosti** zdravstvenih službi za djecu, posebnu onu koja žive na otocima, u ruralnim područjima i područjima koja su slabije prometno povezana s većim gradskim središtima. Unatoč pozitivnim pomacima, problem su i uvjeti liječenja djece i adolescenata s teškoćama **mentalnog** zdravlja. Korištenje **nekonvencionalnih metoda** liječenja nije normativno uređeno te je izvan dohvata nadzora kvalitete usluga i kontrole rada pružatelja tih usluga, sve do situacija koje podliježu kaznenoj prijavi zbog kaznenog djela nadriječništva.

U pogledu liječenja i zbrinjavanja djece s TUR uočavamo neodgovarajuću međusobnu koordinaciju između zdravstvenih ustanova i ustanova iz sustava socijalne skrbi. Tako se, zbog nepravovremene organizacije

smještaja djeteta u odgovarajuću ustanovu socijalne skrbi, produžuje boravak djeteta u bolničkoj ustanovi, iako ne postoje indikacije za to. Nedostatni su i smještajni **kapaciteti bolnica** za liječenje i/ili medicinsku rehabilitaciju djece s TUR. Pedijatrijska **palijativna skrb** nije razvijena na način koji osigurava odgovarajuću pomoć i podršku djetetu i njegovoj obitelji.

2

Potrebna je kontinuirana edukacija liječnika i drugih djelatnika u sustavu zdravstva o propisima koji se odnose na zaštitu prava pacijenata te o pravima iz zdravstvenog osiguranja, s posebnim naglaskom na zaštitu prava djece-pacijenata. Smatramo i da bi rad na poboljšanju komunikacijskih vještina trebao biti nezaobilazna sastavnica u školovanju i u cjeloživotnom učenju zdravstvenih radnika.

1,5

Najviše prijava u ovom području zaštite dječjih prava odnosilo se na **odbijanje roditelja da cijepi dijete** protiv bolesti utvrđenih *Programom obveznog cijepljenja djece školske i predškolske dobi* zbog čega je djetetu, bez opravdanih zdravstvenih razloga, uskraćeno pravo na zaštitu od određenih zaraznih bolesti. Sve dok postoje nedvojbeni stručni i znanstveni dokazi da korist od cijepljenja (sprečavanje bolesti, komplikacija i posljedica bolesti te smrti) nadmašuje rizike od cijepljenja (nastanak i posljedice nuspojave), pravo na cijepljenje smatra se pravom djeteta na zdravstvenu zaštitu prema najvišim zdravstvenim standardima.

Roditelji koji odbijaju cijepiti dijete, zbog čega ga ne mogu upisati u vrtić, protive se dosljednom postupanju vrtića prema *Programu zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima*. Dosljedno postupanje prema tom programu, s iznimkom djece koja imaju kontraindikacije na pojedina cjepiva, pridonosi zaštiti zdravlja sve djece u kolektivu, uključujući djecu koja zbog zdravstvenih razloga ne mogu primiti cjepivo te spomenuto uvjetovanje ne predstavlja diskriminaciju necijepljene djece u smislu *Zakona o suzbijanju diskriminacije*, suprotno stajalištu koje iznose pojedini roditelji.

Zabrinjava i niska stopa odaziva na **cijepljenje protiv HPV-a**, iako je ono besplatno za učenike i učenice osmih razreda te je na raspolaganju cjepivo najnovije generacije koje štiti od čak devet najopasnijih sojeva HPV-a. Tek malobrojni roditelji odazivaju se na informativna predavanja o tome u školama koje organiziraju službe školske medicine.

Nužno je kvalitetnije i cjelovito informiranje roditelja o cijepljenju i podizanje javne svijesti o koristima cijepljenja. U tome najvažniju ulogu imaju prije svega pedijatri, obiteljski liječnici i stručnjaci iz svih zavoda za javno zdravstvo.

Godinama se zalažemo za humanizaciju uvjeta u kojima se liječe djeca oboljela od **malignih bolesti**, osiguranje dovoljnoga broja stručnjaka, psihosocijalne podrške i pomoći djeci i članovima njihove obitelji te odgovarajuću podršku onima koji sudjeluju u njihovom liječenju. Proteklih godina znatno su poboljšani uvjeti liječenja djece na hematološkim odjelima u Zagrebu, Rijeci i Splitu, dok situacija u KBC-u Osijek nije zadovoljavajuća. Roditeljima suočenima s dijagnozom maligne bolesti djeteta, uz odgovarajuću psihosocijalnu podršku, potrebno je usmeno i putem pisanih materijala pružiti potpune i jasne informacije o liječenju, o pravima koja u tim okolnostima mogu ostvariti za dijete i sebe i o načinu na koji će ih ostvariti.

Za djecu koja su dugotrajno hospitalizirana važno je omogućiti kontinuitet obrazovanja kroz tzv. „škole u bolnici“. Za većinu djece osnovnoškolske dobi takav je oblik obrazovanja osiguran, ali to pitanje još nije riješeno za srednjoškolce, iako za to postoji zakonsko uporište.

Aktualan je problem kako osigurati imunoterapiju za djecu koja boluju od neuroblastoma te osigurati lijek *Spin-raza* za djecu koja boluju od spinalne mišićne atrofije. Riječ je o vrlo skupim lijekovima koji imaju odobrenje za stavljanje u promet u zemljama EU, ali nisu na listama HZZO-a, a bolnički proračuni ne raspoložuju sredstvima kojima bi ih mogli osigurati. Zalažemo se za osnivanje **Fonda za inovativne terapije/lijekove** koji bi trebao biti financiran primarno iz proračuna, što ne isključuje mogućnost donacija u fond.

Odluku o tome postoje li medicinske indikacije za liječenje određenim inovativnim lijekom trebala bi donositi neovisna stručna povjerenstva u kojima bi se nalazili vrhunski stručnjaci za liječenje određene bolesti. Neprihvatljivo je da cijena lijeka bude prepreka liječenju djeteta koji za takvim lijekom ima potrebu, kao i da djetetu bude osigurano liječenje tek nakon javnoga pritiska stvorenoga na temelju akcije roditelja i udruga. To, i kod djece i kod roditelja, stvara osjećaj nesigurnosti u funkcioniranje zdravstvenoga sustava i svakako pridonosi osjećaju nepovjerenja u odnosu na liječnike i cijeli sustav.

2

2.5 Socijalna i ekonomska prava

U ovom području ukupno je zaprimljeno 130 prijava povreda pojedinačnih prava djece, od čega se 41 odnosila na socijalna, a 89 na ekonomska prava djece.

Kako bi na nacionalnoj i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini sredstva namijenjena djeci bila uočljiva u proračunima te zaštićena od „rezanja” i štednje u vrijeme kriza, već niz godina zalažemo se za uspostavu mehanizma zaštite prava i interesa djece u obliku tzv „dječjeg proračuna”. Nakon što smo u prosincu 2016. predstavili prijevod *Općeg komentara br. 19 (2016.) Odbora za prava djeteta Ujedinjenih naroda - o izdvajanju sredstava iz javnih proračuna za ostvarenje dječjih prava*, u ožujku 2017. Ministarstvu financija uputili smo poziv za diseminaciju spomenutog međunarodnog dokumenta proračunskim korisnicima državnog proračuna i proračuna lokalne i područne (regionalne) samouprave. U tom je području ostvaren napredak te je Ministarstvo financija izradilo prijedlog *Metodološkoga priručnika za izradu Dječjeg proračuna*, čija je svrha korisnicima državnog proračuna dati smjernice i olakšati izradu proračuna za djecu, kao i godišnjega izvještaja o izvršenju toga proračuna.

2.5.1 Socijalna prava

Obračanja stranaka u ovom području, u 41 podnesenoj prijavi, odnosila su se na: doplatak za djecu, pravo na osobnu invalidninu, roditeljske potpore, obiteljsku mirovinu te općenito na prava iz sustava socijalne skrbi.

U pojedinačnim slučajevima odgovarali smo na upite stranaka o mogućnostima zaštite prava i interesa djece te im dostavljali informacije o nadležnostima tijela koja odlučuju o pojedinom pravu. U specifičnim smo se slučajevima uključivali u praćenje, tražili izvješća nadležnih tijela te im upućivali preporuke. Vrlo često iz pritužbi građana saznajemo za nepovoljne materijalne i obiteljske prilike u kojima djeca odrastaju, uz probleme kao što su bolest i nezaposlenost roditelja, podstanarstvo, krediti, dugovi, ovrhe, povećane potrebe djeteta uslijed teškoća u razvoju, konfliktni odnosi, smrt člana obitelji itd. Stranke su se prituživale na: dugotrajnost postupanja u rješavanju zahtjeva za ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi; poteškoće u ostvarivanju prava u nadležnosti lokalne zajednice zbog neispunjavanja uvjeta trajanja prijavljenog prebivališta; ovrhu sredstava isplaćenih na ime socijalnih naknada i drugih prava, iako su po svojoj naravi ta sredstva zaštićena od ovrhe i druge probleme.

2.5.2 Ekonomska prava

U 89 slučajeva stranke su nam se obraćale s upitima i pritužbama u vezi s ekonomskim pravima djece, najčešće u odnosu na pravo djece na primjeren životni standard (34), zatim na gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova (25) i na zaštitu imovinskih prava djeteta (25) te u manjem broju na neprimjereno oglašavanje.

Pravo na primjeren životni standard - Najviše pritužbi odnosilo se na nedostatak financijskih sredstava i nemogućnost plaćanja troškova stanovanja (energenti) te neodgovarajuće stambene uvjete u kojima obitelji žive. Nezaposlenost roditelja i niska primanja, korištenje nekih oblika pomoći iz sustava socijalne skrbi, kao i nemogućnost naplate utvrđenog iznosa uzdržavanja od drugog roditelja djeteta često se pojavljuju uz problem neprimjerenog životnog standarda djece. Prijave ukazuju na opći problem glede odgovarajućeg stambenog zbrinjavanja ugroženih obitelji s djecom, na razini JLS, kao i u nadležnosti državnih tijela. Neke obitelji bespravno koriste stambene objekte u vlasništvu JLS i državnih tijela. Korištenje dostupnih mjera i oblika pomoći iz sustava socijalne skrbi nije dostatno za pokriće životnih potreba obitelji s djecom. Prisilno iseljavanje iz nekretnine, u pravilu zbog nastalog dugovanja, izravno ugrožava životni standard djece.

Gospodarsko iskorištavanje i obavljanje štetnih poslova - Najbrojnije su prijave o nezakonitom radu djece zbog dobi i noćnoga rada, što su izvidima utvrdili inspektori rada. Prijavljen je nezakoniti rad djece na sajmu, na štandu u 21 sat te caffè baru u noćnim satima i bez ugovora o radu. U sklopu javne rasprave o izmjeni *Zakona o strukovnom obrazovanju*, uputili smo prijedloge za bolju zaštitu prava i sigurnosti učenika strukovnih škola u skladu s odredbama zakonskih propisa koji reguliraju vrstu i način obavljanja poslova koje mogu raditi maloljetnici.

Djecu koja prose i dalje susrećemo na ulicama većih gradova, unatoč višegodišnjem upozoravanju pravobraniteljice o potrebi evidentiranja i poduzimanja mjera za zaštitu djece koja prose ili ih odrasli koriste za prosja-

čenje. Iako policija tvrdi da intenzivno poduzima aktivnosti povodom uočenih slučajeva, smatramo da se problemu ne pristupa sveobuhvatno i da izostaje koordinirana i trajna suradnja svih resora u planiranju i provedbi dugoročnih mjera za zaštitu djece.

Zaštita imovinskih prava djeteta - Mnoge pritužbe odnose se na postupanja jednog od roditelja u slučajevima roditeljskog konflikta u pogledu skrbi o imovinskim pravima djece. Pritužbe ukazuju i na neučinkovite propise koji, u slučajevima neodgovornih postupanja roditelja, ne pružaju pravodobnu zaštitu interesa djece. Pritužbe se odnose i na postupanja sudova, Financijske agencije, sudskih ovršitelja, javnih bilježnika i banaka. Neki roditelji ili skrbnici, u pogrešnom uvjerenju da dijete ne može biti dužnik, u ime malodobnog djeteta zaključuju pravne poslove, nadajući se da će zaštititi imovinu ukoliko je prepisu na djecu. Nekoliko upita i pritužbi odnosilo se na slučajeve **ovrhe nad imovinom djece**. Prepoznajući potrebu bolje zaštite djece kako ovršenika, tako i ovrhovoditelja, u siječnju 2018. uputili smo inicijativu za dopunu cijelog niza propisa kojima je reguliran ovršni postupak. Dio obraćanja stranaka odnosi se na probleme koji nastaju kad je djetetovo **nasljedstvo opterećeno dugovima**, kao i na teškoće kada žele prebaciti **dječju štednju** iz jedne u drugu banku. Veliki broj povreda imovinskih prava djece događa zbog preširokog tumačenja pojma vrednije imovine. Također, u nizu zakona i podzakonskih akata vidimo potrebu za izmjenama radi bolje zaštite imovinskih prava djece te smo podnijeli inicijative za njihovu dopunu.

17

Neprimjereno oglašavanje - U ovom području najviše smo se bavili pitanjima zaštite djece od neprimjerenog oglašavanja u odgojno-obrazovnim ustanovama, korištenju djece u marketinške svrhe te neprimjerenim sadržajima reklama. Neke od ovih aktivnosti nastavak su naših višegodišnjih nastojanja da se unaprijedi položaj djece i uspostavi njihova zaštita od štetnih utjecaja. U povodu naših prijašnjih inicijativa koje su se odnosile na neodgovarajuću regulaciju oglašavanja na teletekstu i ograničavanje oglašavanja alkoholnih pića još nisu uslijedile konkretne aktivnosti nadležnog ministarstva ni regulatora

2.6 Kulturna prava, slobodno vrijeme i sport

U protekloj godini primili smo 32 prijave povreda kulturnih prava, koje se uglavnom odnose na različite aktivnosti kojima se djeca bave u slobodno vrijeme, najčešće u području sporta (23). Ostale prijave odnose se na dostupnost prostora za dječju igru, sudjelovanje djece u aktivnostima udruge te sadržaje u medijima koji mogu biti štetni za djecu.

Još nije donesen propis kojim bi se reguliralo područje dječjih igrališta i drugih prostora za dječju igru, što je problem na koji godinama upozoravamo. Nadalje, još nema ni propisa, koji predviđa *Obiteljski zakon*², a kojim bi se regulirao način sudjelovanja djece u umjetničkim, audiovizualnim, promidžbenim, sportskim i sličnim aktivnostima. Izostaje i odredba kojom bi se osigurala sveobuhvatna zaštita djece kao članova udruga. Prateći ovo područje te kontaktirajući s djecom, uočavamo kako veliki broj djece svoje slobodno vrijeme sve češće provodi „prikovan” pred ekranima televizora, računala ili mobitela. Mediji poput *YouTubea* imaju sve snažniji „odgojni” utjecaj na djecu, njihova razmišljanja, interese, životne planove i ciljeve, a da veliki broj roditelja toga možda nije ni svjestan.

Zaštita djece koja se bave sportom - U 2017. godini bavili smo se s ukupno 37 predmeta (uz 23 prijave povreda prava, bavili smo se i upitima, prijedlozima, propisima itd.) koji se u širem smislu odnose na područje zaštite prava djece koja se bave sportom (djeca sportaši). Prijave se odnose na više kategorija dječjih prava te na različitu problematiku: status djece sportaša, ishođenje ispisanica kod prelazaka iz kluba u klub, sudjelovanje u natjecanjima, zaštitu djece sportaša od svakog oblika nasilja te pravo djece sportaša na privatnost.

Ne umanjujući važnost drugih problema koji su predmet javnih rasprava u vezi sa *Zakonom o sportu* (primjeric, nedovoljno jasne kriterije raspodjele financijskih sredstava za sport, nepostojanje kategorizacije i vrednovanja sportova i dr.), ovdje ističemo probleme koji se posebice tiču djece sportaša: 1. Sport, sportske aktivnosti i sportski sadržaji nisu jednako dostupni svoj djeci; 2. Status djece sportaša nije odgovarajuće reguliran i nisu propisani učinkoviti i ujednačeni mehanizmi njihove zaštite; 3. Zbog nepostojanja sustava licenciranja trenera i drugih osoba koje rade s djecom događa se da s djecom ponekad rade osobe koje nemaju posebnih predznanja ni kompetencija za rad s djecom što za posljedicu ima i povrede dječjih prava; 4. Važeći propis nedovoljno regulira zdravstvenu zaštitu djece sportaša.

² Prema čl. 94. st.7. Obiteljskog zakona (NN 103/15) za njegovo donošenje zadužen je ministar nadležan za poslove socijalne skrbi, uz suglasnost ministra nadležnog za kulturu, ministra nadležnog za zdravlje te ministra nadležnog za obrazovanje.

Primili smo 97 prijava koje se odnose na povrede prava djece u pravosudnom postupku. Najveći broj pritužbi odnosio se na pravo na dostojanstvo u postupku pri nadležnim tijelima (51) i pravo na zaštitu od spolnog iskorištavanja i zlostavljanja (28). U manjem broju bila su zastupljena obraćanja koja su se odnosila na pravo na minimalna jamstva u slučaju da je dijete osumnjičeno, optuženo, okrivljeno ili osuđeno (3), pravo djeteta na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine (2), pravo na suđenje u razumnom roku (2), pravo na neodgodivu pravnu pomoć (2), prava djeteta oštećenika i svjedoka (5) te ostala prava u vezi sa sudjelovanjem djeteta u pravosudnom postupku (4).

2.7.1 Zaštita djeteta žrtve i svjedoka

Najveći broj pritužbi odnosio se na postupanje djelatnika policije te CZSS ili suda. Nezadovoljni roditelji policiji zamjeraju nepoduzimanje mjera za zaštitu djeteta u slučaju prijetnji i nasilnih ponašanja, nepravovremene reakcije u slučaju traženja policijske intervencije, neprimjereno ponašanje policijskih službenika u prisutnosti djece, prekoračenje policijskih ovlasti ili nepotrebno dovođenje djece u prostore policije te zadržavanje djece u policijskim prostorima u neprimjerenim uvjetima. Ni u jednom od praćenih slučajeva od strane nadzornoga tijela nisu utvrđeni propusti policijskih službenika. I u odnosu na pritužbe na rad djelatnika socijalne službe u visokokonfliktnim prekidima zajednice roditelja (neprofesionalnost, pristranost ili nepoduzimanje mjera za zaštitu djeteta, neobjektivno i nedovoljno stručno mišljenje dano sudu), ocjena nadležnog ministarstva je da je najčešće riječ o subjektivnom doživljaju nezadovoljnog roditelja reakcijama nadležnih tijela.

Pritužbe na odluke sudova u postupcima obiteljskopravne zaštite također su odraz nezadovoljstva zbog ishoda sudskoga postupka, ali duljina trajanja tih postupaka, nedonošenje privremenih odluka, neprepoznavanje manipulativnih postupaka roditelja i neefikasnost ovrha, nedvojbeno ukazuju na potrebu zaštite djeteta koje sudjeluje u postupcima obiteljskopravne zaštite. Riječ je o vrlo stresnim postupcima za djecu u kojima se odlučuje o organizaciji budućeg života djeteta i odnosima s njemu najbližim osobama, a njegovi su roditelji u toj situaciji sukobljene strane koje očekuju da se dijete opredijeli za jednoga od njih. I dalje smatramo potrebnim osnivanje specijaliziranih obiteljskih sudova, što je i predviđeno *Nacionalnom strategijom za prava djece*, koji bi s posebno educiranim sucima i stručnjacima izvanpravne struke zasigurno pomogli da postupci kraće traju, da sudjelovanje djeteta u sudskom postupku bude manje stresno te da se učinkovitije provode sudske odluke.

Sudjelovanje **djeteta žrtve ili svjedoka** kaznenog ili prekršajnog djela u pravosudnom postupku obilježava spornost u procesuiranju počinitelja i njihovom preblagom kažnjavanju, neodgovarajući tretman djeteta u postupku ili narušavanje djetetove privatnosti. Zbog toga su nužna dodatna ulaganja u tehničku opremljenost i opremljenost sudskih prostora, kadrovsku ekipiranost te kvalitetnu i kontinuiranu edukaciju sudaca i drugih stručnjaka koji dolaze u kontakt s djecom. Podrška i pomoć djetetu sudioniku u pravosudnom postupku, i to ne samo kaznenom, već i prekršajnom, građanskom i upravnom postupku, mora biti sustavna i pod jednakim uvjetima dostupna svakom djetetu.

Zaštita od spolnog iskorištavanja i zlostavljanja - Unatoč napretku, sustav zaštite djeteta žrtve spolnog nasilja nije dovoljno razvijen. Dugotrajnost sudskog postupka, izloženost djeteta višestrukim ispitivanjima, neodgovarajuće sankcije počiniteljima kaznenih djela, neorganizirani nadzor nad počiniteljima spolnih delikata po izdržanoj kazni te nepružanje kvalitetne pomoći i podrške djetetu otežavaju oporavak žrtve. Osobito zabrinjava to što sva djeca nemaju iste mogućnosti oporavka, budući da im nisu podjednako dostupne službe pomoći i podrške. Očiti je nedostatak stručnjaka i ustanova za tretman seksualno zlostavljane djece. Preventivni programi dostupni su ograničenom broju djece jer nisu sustavno organizirani. Medijsko prikazivanje slučajeva seksualnog zlostavljanja djece često je senzacionalističko i narušava djetetovo pravo na zaštitu privatnosti i dostojanstva.

Zaštita djeteta od seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja nije sustavno organizirana te postoje područja koja nisu pravno regulirana. Nema jedinstvenog propisa kojim bi se regulirala zabrana zapošljavanja i stupanja u kontakt s djecom osoba koje su pravomoćno osuđene za spolne delikte na štetu djeteta, već je to prepušteno posebnim propisima koji reguliraju pojedina područja života djeteta, poput socijalne skrbi, obrazovanja, volonterstva, udomiteljstva, što dovodi do toga da neka područja ostaju neregulirana. U tom smislu nereguliran je sustav zdravstva te rad udruga koje organiziraju razne sadržaje za djecu (igraonice, radionice, kampovi, tečajevi i sl.) bez stručnog nadzora nekog nadležnoga tijela. Zabrinjava i što su za neka kaznena djela, poput bludnih radnji ili seksualnog uznemiravanja, zapriječene niske kazne, pa rehabilitacija nastupa relativno brzo te se

podaci o osuđivanosti, brišu iz kaznene evidencije, a time se otvara mogućnost da osobe koje su pravomoćno osuđene zbog spolnog delikta na štetu djeteta po nastupu rehabilitacije mogu raditi s djecom ili posvojiti ili udomiti dijete.

Riziku da osuđeni počinitelji dođu u kontakt s djecom pridonosi i to što sudovi ne izriču sigurnosne mjera zaštite obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti u kojima se dolazi u redoviti kontakt s djecom. Nadzor i praćenje počinitelja seksualnih delikata na štetu djecu nisu odgovarajući jer sudovi nisu skloni izricati mjeru zaštitnoga nadzora nakon punog izvršenja kazne zatvora, iako bi ona omogućavala praćenje i nadzor nad počiniteljima (npr. kaznenog djela spolne naravi na štetu djeteta), barem u određenom periodu propisanom zakonom nakon njihova puštanju na slobodu. Nisu razvijeni ni učinkoviti preventivni programi za potencijalne počinitelje seksualnog nasilja nad djecom, a izostaje sustavno i koordinirano djelovanje na prevenciji seksualnog nasilja kroz odgojno-obrazovni sustav.

2.7.2. Zaštita prava djece u sukobu sa zakonom

Podaci MUP-a ukazuju na visoku stopu recidivizma djece što upućuje na potrebu preispitivanja učinkovitosti primijenjenih mjera pravosuđa i socijalne skrbi. Bilježe se i novi trendovi u kriminalitetu djece povezani s korištenjem novih tehnologija, što ukazuje na potrebu osnaživanja preventivnih aktivnosti na tom području. Prijave koje smo zaprimili ukazuju na neosjetljivo postupanje pojedinih službenika policije prema djeci u sukobu sa zakonom te potrebu kontinuirane edukacije, ali i razvijanja senzibilizacije djelatnika za poslove koji se odnose na djecu. Uvjeti za provođenje mjera posebnih obveza u okviru uvjetovanog oporiteta državnog odvjetništva ne unapređuju se dovoljno te prijeti urušavanje nekih postignutih standarda. Mjera istražnoga zatvora za maloljetnike i dalje se provodi u uvjetima koji nisu usklađeni s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima, nisu osnovane zatvorene zavodske ustanove koje predviđa *Zakon o sudovima za mladež* te se ondje maloljetnicima se ne omogućavaju poduka i rad. Sudski postupci, unatoč obveznoj žurnosti, još uvijek predugo traju, a razlozi za to su u procesnim ograničenjima, nedostatnoj edukaciji sudaca i državnih odvjetnika za rad s maloljetnicima te izostanku specijalizacije u poslovima. Odgojni zavod za mušku populaciju unaprijedio je smještajne kapacitete, ali i dalje je izoliran, smješten izvan naseljenog mjesta, što otežava integraciju maloljetnika u socijalnu sredinu. Postupanje prema maloljetnicima koji čine prekršaje nije unapređivano.

2.8 Sigurnost, nesreće i ugrožavajuće okruženje

Tijekom izvještajnog razdoblja primili smo 31 pojedinačnu prijavu koja se odnosi na zaštitu sigurnosti djece. Prijave se u najvećem broju slučajeva odnose na ugroženost djece i stradanja u prometu, a slijede prijave koje ukazuju na ugrozu prava i interesa djece od drugih, raznovrsnih utjecaja (primjerice, uslijed nedostatka komunalne infrastrukture, moguće manipulacije djecom, izlaganja djece konfliktima odraslih). Zastupljene su bile i prijave koje se odnose na štetne utjecaje iz okoliša, zaštitu od ugriza pasa, stradanje djece na igralištu te zaštitu djece od oružja. U ovo područje ubrajamo i opće inicijative za zaštitu prava i interesa nestale djece. Većina pojedinačnih prijava podloga je za predlaganje općih inicijativa pravobraniteljice za djecu usmjerenih na sveobuhvatnu zaštitu djece.

Prometna sigurnost djece - Prijave pojedinačnih povreda prava djece odnosile su se na ugroženost djece u vožnji biciklom, vozače koji krše prometne propise na prometnicama u neposrednoj blizini dječjih vrtića, škola, stambenih i drugih objekata i prostora, nepropisni prijevoz djece autobusima te ugroženu sigurnost djece zbog nedostatne i nekvalitetne cestovne infrastrukture. Upozoravali smo često na važnost ponašanja odraslih u prometu, koji ponekad daju djeci loš primjer. Uputili smo preporuku svim jedinicama lokalne samouprave i Gradu Zagrebu da omoguće korištenje autosjedalica za djecu u vozilima taksija te preporuku MINGORP-u da se s tržišta uklone autosjedalice koje imaju nedostatke i rizične su za djecu.

Sigurnost djece na dječjim igralištima i u igraonicama - Osim na ugroženu sigurnost djece na dječjim igralištima, pritužbe ukazuju i na ograničenu dostupnost prostora za igru. Sprave za igru na igralištima se slabo ili nikako ne certificiraju kao proizvodi za sigurnu uporabu za djecu, a nadzor sigurnosti dječjih igrališta povremeno je i neplanski te prepušten „dobroj volji” vlasnika i/ili investitora. Godinama upozoravamo nadležne da na sigurnost djece ponajviše utječu pravne praznine u propisima, odnosno činjenica da prostori za dječju igru (dječja igrališta i igraonice) nisu regulirani jedinstvenim propisom. Ne postoje propisani standardi i uvjeti za njihovo otvaranje, održavanje, sigurnost po pitanju tehničkih i kadrovskih uvjeta, kao ni sustav nadzora nad njihovim radom. No, potrebno je najprije utvrditi koje će ministarstvo biti nositelj izrade takvog propisa jer se o tome pro-

teklih godina nisu mogla usuglasiti ministarstva iz područja socijalne skrbi, odgoja i obrazovanja, graditeljstva te gospodarstva koja su nadležna za uređenje ove problematike.

20 Nestala djeca - Pravobraniteljica kontinuirano prati zaštitu prava djece koja, napuštanjem doma ili ustanove kojoj su povjereni na skrb, dolaze u rizične situacije koje mogu dovesti do povrede njihovih prava. Za vrijeme „nestanka“ dijete može biti izloženo brojnim opasnostima, neovisno o tome je li riječ o otmici djeteta ili njegovom dobrovoljnom odlasku od kuće ili ustanove u kojoj je smješteno. Zato je iznimno važna pravovremena reakcija na svaku prijavu nestanka djeteta kako bi se ono što prije pronašlo i zaštitilo te u takvim slučajevima nužno ostvariti cjeloviti pristup. Podržavamo aktivnosti usmjerene na jačanje suradnje policije, socijalne skrbi, zdravstva, odgoja i obrazovanja i organizacija civilnoga društva, osmišljavanje preventivnih programa za djecu i mlade u cilju prevencije uzroka povezanih s fenomenom nestale djece, osnaživanje stručnih radnika u sustavima obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva, jačanje kapaciteta telefona 116000 za nestalu djecu (treninzi i supervizija za primatelje poziva, priručnici o postupanju) i stvaranje uvjeta za uvođenje *Amber Alert* sustava u Hrvatskoj. Također podržavamo izradu protokola o postupanju u slučaju nestanka djeteta te pratimo rad radne skupine zadužene za njegovu izradu.

Štetni i ugrožavajući utjecaji iz okoliša i ostalo - Prijave štetnih utjecaja iz okoliša odnosile se na moguće ugrožavanje zdravlja djece zbog zračenja uređaja postavljenih u naseljima za potrebe telekomunikacijskih operatera u blizini stambenih zgrada, vrtića i škola, zbog neredovitog odvoženja komunalnog otpada, zbog moguće neispravnosti vode za piće u vodoopskrbnom sustavu i načina informiranja građana o tome te zbog onečišćenja zraka u Slavonskom Brodu i Sisku. Djeca su bila izložena opasnostima pri uporabi pirotehničkih sredstava, unatoč stalnoj provedbi preventivne akcije MUP-a „Mir i dobro“ kojom se podučava i upozorava djecu i roditelje na opasnost pri rukovanju eksplozivnim tvarima. Smatramo da bi potpuna zabrana prodaje pirotehničkih sredstava za osobnu upotrebu, uz dopušteno ograničeno korištenje za organizirane priredbe i događaje, pridonijela manjem broju ovakvih nesreća u kojima često stradavaju djeca.

2.9. Diskriminacija

Postupali smo po *Zakonu o suzbijanju diskriminacije* (ZSD) u 19 slučajeva, pri čemu su podnositelji prijava u ime djece bile odrasle osobe. U četiri slučaja prijavljeno je diskriminatorno postupanje prema djevojčicama, u sedam prema dječacima, a u osam slučajeva prema grupi djece. U 14 slučajeva diskriminatorno postupanje prijavljeno je u području obrazovanja, u jednom slučaju u području sporta, u jednom u području pristupa dobrima i uslugama, u jednom u području socijalne skrbi, u jednom u području stanovanja te u jednom u području diskriminacije općenito. U pet slučajeva osnova prijave bio je invaliditet, koji po prvi puta predstavlja najzastupljeniju osnovu prijave. Dob, nacionalno podrijetlo, vjera i višestruka diskriminacija bile su osnove u po dva slučaja, dok se po jedna prijava odnosila na bračni ili obiteljski status, društveni položaj, imovno stanje, političko ili drugo uvjerenje, rasu, etničku pripadnost ili boju kože te za jednu nije bilo osnove po ZSD-u. Prijave su se odnosile na postupanja pravnih osoba u tri slučaja, pravnih osoba s javnim ovlastima u dvanaest slučajeva, u dva slučaja na postupanje tijela državne uprave i u dva slučaja na postupanje tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

2.10 Ostala prava i nenadležnost

Tijekom 2017. zaprimljeno je 42 razna upita i zamolbe o mogućem postupanju Ureda u slučajevima stvarne nenadležnosti pravobraniteljice za djecu, a najčešće je riječ o mogućoj povredi prava odraslih osoba pri ostvarenju nekih prava u raznim sustavima. Takvi podnesci označeni su kao nenadležnost i ostalo. U tim slučajevima podnositelji su upućeni da pokušaju riješiti nastali problem sukladno propisima u sustavima o kojima je riječ (radni odnosi, obrazovanje, mirovinski ili sustav socijalne skrbi, obiteljski odnosi).

Mreža mladih savjetnika (MMS) - dječje sudjelovanje

3

21

Mreža mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu - MMS stalno je savjetničko tijelo pravobraniteljice za djecu koje djeluje od 2010. godine. Čini ga dvadesetero djece iz cijele Hrvatske u dobi od 12 do 18 godina, kojoj mandat traje tri godine. Na kraju svoga mandata članovi MMS-a, na temelju dječjih prijava pristiglih na natječaj, izabiru novu generaciju MMS-a, uz sudjelovanje pravobraniteljice i odraslih savjetnica koje prate njihov rad.

Članovi MMS-a su savjetnici i suradnici pravobraniteljice te svojevrsni ambasadori, koji svojim vršnjacima prenose informacije o radu MMS-a i pravobraniteljice te ih upoznaju s dječjim pravima i njihovom zaštitom. U okviru svoje savjetničke uloge oni upoznaju pravobraniteljicu sa stajalištima o položaju djece u društvu, s problemima s kojima se djeca suočavaju te predlažu načine njihovog rješavanja. Svoju savjetničku ulogu ostvaruju u neposrednom kontaktu s pravobraniteljicom i djelatnicima Ureda te putem zatvorenog elektroničkog foruma, gdje razmjenjuju mišljenja i trajno su aktivni.

Djeca se za članstvo u MMS-u kandidiraju sama, putem javnog natječaja. Natječaj za izbor četvrte generacije MMS-a objavljen je potkraj svibnja 2017. „Stari” članovi MMS-a u rujnu su, među prijavljenim kandidatima, izabrali svoje „nasljednike”. Mandat četvrte generacije MMS-a započeo je u rujnu 2017. i trajat će do rujna 2020.

Aktivnost MMS-a u protekloj je godini bila obilježena dvjema aktivnostima: provođenjem **vršnjačke ankete** o tome kakav televizijski sadržaj žele djeca i mladi u nekim školama koje pohađaju mladi savjetnici te **izborom četvrte generacije MMS-a** i početkom njihovoga rada. U 2017. su održana tri dvodnevna sastanka MMS-a i četiri jednodnevna sastanka u Zagrebu i regionalnim uredima, i to s novoizabranim članovima četvrte generacije MMS-a i njihovim roditeljima/skrbnicima. Na njima su aktivnu ulogu imali i neki članovi treće generacije Mreže. Članovi MMS-a su bili aktivni i u sudjelovanju na skupovima u kojima je tema rasprave bila participacija djece u društvu.

Izdvojena područja zaštite prava djece

4

(Prijedlozi za izgradnju cjelovitog sustava zaštite prava djece)

Poglavlje *Izdvojena područja zaštite prava djece* donosi priloge koji detaljnije prikazuju stanje i uočene probleme te aktivnosti i inicijative pravobraniteljice za djecu u pojedinim područjima zaštite prava djece kojima se kontinuirano bavimo.

4.1 Prava djece pripadnika nacionalnih manjina

Najčešće prijave povrede prava djece pripadnika nacionalnih manjina koje primamo odnose se na povredu obrazovnih prava djece pripadnika romske nacionalne manjine, uz mali broj prijava koje se odnose na druge nacionalne manjine. Segregacija i izoliranost romskih naselja, predrasude prema romskoj zajednici, visoka stopa siromaštva te neprimjereni životni uvjeti negativno utječu na uključivanje romske djece u sustav odgoja i obrazovanja. Dostupnost odgoja i obrazovanja, posebice ranog i predškolskog odgoja, i nadalje predstavlja problem za djecu pripadnike romske nacionalne manjine. Veća razina uključivanja romske djece u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pridonijela bi boljem svladavanju hrvatskog jezika i usvajanju socijalizacijskih vještina kroz igru i druženje s vršnjacima. Stoga naglašavamo važnost uvođenja obveznog i besplat-

nog dvogodišnjeg programa predškole za djecu pripadnike romske nacionalne manjine. Za razliku od prijašnjih godina, u ovoj se godini ističu povrede prava djece pripadnike romske nacionalne manjine u sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. To ukazuje na potrebu jačanja suradnje između škole, nadležnog centra za socijalnu skrb i obitelji. Osim obrazovnim, bavili smo se i njihovim zdravstvenim pravima, pravosudno-zaštitnim pravima te ekonomskim pravima.

4.2 Prava djece s problemima u ponašanju

Porastao je broj prijava koje se odnose na djecu s problemima u ponašanju (PUP) i obraćanja institucija i djece te je uočeno otežano ostvarivanje brojnih prava ove djece. U ustanovama odgoja i obrazovanja i dalje ne postoji sustavan i ujednačen pristup u radu s njima. U osnovnim i srednjim školama izostaje rana detekcija i rane intervencije, ne prepoznaju se rizični ni zaštitni čimbenici u djetetovom životu, nema dovoljno individualiziranog odgojno-obrazovnog postupanja, a programi primjerenih oblika školovanja su formalizirani i nedovoljno konkretni. Izricanje pedagoških mjera često nije u skladu s propisima i potrebama djeteta. U reakciji na neprihvatljivo ponašanje ne primjenjuju se metode restitucije koje potiču razvijanje odgovornosti djeteta i promjenu ponašanja. Socijalnih pedagoga u školama je premalo i nerijetko rade poslove koji nisu sukladni njihovim stručnim kompetencijama, a u vrtićima ih ni nema.

Još nije donesen Pravilnik o načinu i obliku provođenja odgojno-obrazovne podrške i stručnog tretmana za učenike u riziku za razvoj problema u ponašanju i s problemima u ponašanju na što obvezuje, ZOOSŠ. U sustavu socijalne skrbi još ne postoji mreža specijaliziranog i profesionalnog udomiteljstva koja bi omogućila primjerenu skrb i tretman za djecu s PUP-om koju je zbog zaštite njihovih interesa nužno izdvojiti iz obitelji. Iz prijava i obilazaka domova za djecu s PUP-om saznajemo o neprimjerenom ponašanju pojedinih djelatnika, što ukazuje na nužnost preispitivanja razine stručnog rada te stalnog ulaganja u stručno usavršavanje, kao i licenciranje uz periodično vrednovanje i osiguranje kontinuirane supervizije.

U pojedinim domovima uočavamo i nedovoljno stručan tretman, posebice za djecu koja su sklona bjegovima te onu koja iskazuju složeni PUP, nerijetko u kombinaciji s teškoćama mentalnog zdravlja. Izostaju planovi aktivnosti za umanjivanje rizika od svih oblika nasilja, preventivne aktivnosti su nedostatne. Psihoterapija djece najčešće se ne provodi. MDOMSP-u smo uputili preporuku za donošenje nove *Nacionalne strategije prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih*, budući da se prethodni dokument odnosio na razdoblje 2009. - 2012.

4.3 Prava djece čiji su roditelji u zatvoru

Prijave se odnose na otežano ostvarivanje prava djeteta na kontakt i susrete s roditeljem koji je u zatvoru, a najčešći razlozi su nespремnost drugog roditelja na suradnju, udaljenost kaznene ustanove od mjesta stanovanja djeteta te s tim povezani troškovi prijevoza. CZSS-i neujednačeno postupaju u odnosu na dodjelu jednokratne novčane pomoći za troškove putovanja djeteta u posjet roditelju, a neki CZSS-i ne poduzimaju dostatne mjere prema drugom roditelju kako bi se ostvarilo pravo djeteta na viđanje s roditeljem u zatvoru. U nekim zatvorima djeca istražnih zatvorenika starija od 14 godina prilikom posjeta komuniciraju s roditeljem preko fizičke prepreke.

Uočavamo i nejednakost djece rođene u kaznenim ustanovama s obzirom na pravni temelj lišenja slobode majke: djeca rođena za vrijeme izvršenja zatvorske kazne, sukladno propisima, mogu s majkama ostati u Rodiljnom odjelu Kaznionice u Požegi do tri godine, dok za istražne zatvorenice takva mogućnost nije predviđena. Također, za malu djecu rođenu neposredno prije upućivanja majke na izvršenje zatvorske kazne ne postoji mogućnost zajedničkog boravka u Rodiljnome odjelu, kao za onu rođenu u zatvoru. Smatramo da bi se trebalo spriječiti rano odvajanje djeteta od majke prilikom upućivanja na izvršenje zatvorske kazne te dopustiti mogućnost zajedničkog boravka i u slučajevima kad je dijete rođeno na slobodi, ako je to u interesu djeteta.

Na poticaj i u suradnji s Uredom pravobraniteljice za djecu, Uprava za zatvorski sustav MP je unatrag desetak godina znatno unaprijedila zaštitu prava djece zatvorenika. Uređeni su posebni prostori za posjete djece te se prikupljaju podaci o djeci zatvorenika i posjetima koji se prikazuju u godišnjim izvješćima o radu. No, nisu dostupni podaci o djeci istražnih zatvorenika i kažnjenika ni o njihovim posjetima. Provode se i druge aktivnosti za održavanje veze roditelja s djecom, često u suradnji s udrugama. Ured pravobraniteljice za djecu sudjelovao

je u brojnim aktivnostima promocije prava djece čiji su roditelji u zatvoru, uz intenzivnu suradnju s udrugama. Nastavljeno je naše članstvo u međunarodnoj mreži COPE (*Children of Prisoners of Europe*) u okviru koje smo sudjelovali u više međunarodnih aktivnosti.

4.4 Mediji i zaštita dječjih prava

Mediji su važan čimbenik u širenju svijesti o pravima djece, ali su ujedno i prostor kršenja dječjih prava. Tijekom 2017. primili smo 26 prijava koje su se odnosile na povredu privatnosti djeteta u medijima i 16 prijava zbog sadržaja potencijalno štetnih za djecu. Slučajevi senzacionalističkog izvještavanja o djeci ukazuju na nedovoljno poznavanje medijskih propisa i novinarskog Kodeksa časti, stoga smatramo nužnim da se regulatorna tijela, nakladnici i strukovna udruženja novinara više angažiraju u zaštiti medijskih prava djece. Država mora sustavno poticati proizvodnju i širenje dostupnosti kvalitetnih medijskih sadržaja za djecu putem tiskanih i elektroničkih medija, a u vezi s time preporučili smo HRT-u da uloži dodatne napore u proizvodnju kvalitetnog programa za djecu i mlade, vodeći računa i o osjetljivim skupinama.

Odrastanje djece u medijskom i virtualnom okruženju novi je izazov za ostvarivanje prava djece i trajni zadatak za odrasle da omoguće zaštitu svih medijskih prava djece: na zaštitu privatnosti, zaštitu od štetnih sadržaja i pravo na siguran pristup informacijama uz ponudu kvalitetnih sadržaja za djecu te sudjelovanje u stvaranju medijskih sadržaja. Zato je višegodišnja preporuka pravobraniteljice da medijska pismenost mora biti sustavno uključena u odgoj i obrazovanje djece, počevši od najranije dobi, a njezina ključna odrednica treba biti razvoj kritičkoga mišljenja.

4.5 Djeca u pokretu

Djeca u migracijama, osobito ona koja putuju sama bez pratnje roditelja ili bliskih članova obitelji posebno su ranjiva skupina djece. Prema podacima MUP-a, u 2017. evidentirano je **846 djece u nezakonitom prelasku granice**. Međunarodnu zaštitu u Hrvatskoj zatražilo ih je 261. Većinom je riječ o djeci starijoj od 16 godina (171) ili starijoj od 14 godina (63), no zabrinjavajući je i broj djece bez pratnje mlade od 14 godina (27) koja traže međunarodnu zaštitu, kao i to da je u 2017. ta zaštita odobrena za samo šestero djece. Iako bi prema *Protokolu o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja - stranim državljanima* o svakom djetetu stranom državljaninu koje je na području Hrvatske zatečeno bez pratnje roditelja odmah trebao biti obaviješten nadležni CZSS, neovisno o tome traži li međunarodnu zaštitu ili ne, podaci MDOMSP-a pokazuju da ih je od strane socijalne skrbi 2017. evidentirano 334, od čega je 30 mlade od 14 godina (dvoje mlade od četiri godine). S obzirom na to da se podaci MUP-a i MDOMSP-a ne podudaraju, postavlja se pitanje je li doista svakom djetetu imenovan skrbnik i jesu li pokrenute aktivnosti za njegovo zbrinjavanje, kako to nalaže Protokol.

U sustavu zbrinjavanja djece stranih državljana bez pratnje roditelja uočavamo sljedeće slabosti: skrbnici za poseban slučaj imenuju se formalno, ne postoji mreža posebno educiranih skrbnika te se kao skrbnici najčešće imenuju djelatnici CZSS-a koji se, uz brojne ostale poslove, ne mogu kvalitetno baviti ovom djecom, a često ih ni ne viđaju niti prate njihovu situaciju. Posebno je zabrinjavajuće kad se djetetu kao skrbnik imenuje osoba iz skupine migranata, bez provjere ugrožava li ta osoba sigurnost i interese djeteta.

Nema specijaliziranih ustanova za smještaj djece bez pratnje pa ih se smješta u postojeće domove u sustavu socijalne skrbi, a osobito je neprimjereno kad su to odgojni domovi za djecu s PUP-om. Zabrinjava i nedostatak prevoditelja, poteškoće u integraciji i uključivanju u obrazovni proces te velika fluktuacija djece bez pratnje, koja nerijetko napuštaju organizirani smještaj i bježe iz Hrvatske. Smatramo da bi se donošenjem nacionalne strategije ili plana o organiziranju skrbi za djecu bez pratnje, poboljšale mogućnosti njihove zaštite.

5 Preporuke pravobraniteljice za djecu

24

Kako bi se postigla odgovarajuća razina zaštite dječjih prava i interesa pravobraniteljica za djecu institucijama, tijelima ili pravnim osobama upućuje preporuke, upozorenja i prijedloge. Uz nekoliko stotina preporuka koje su se odnosile na zaštitu pojedinog djeteta ili u vezi s pojedinačnim predmetom, tijekom 2017. uputila je 59 općih preporuka u cilju unapređivanja zaštite prava sve djece ili pojedinih skupina. Opće preporuke upućene su u području: obrazovanja (33), zaštite ranjivih skupina djece (5), pravosuđa (5), zdravlja (4), zaštite sigurnosti (4), zaštite imovinskih prava djece (2), obiteljskopravne zaštite (1), medija (2) te u ostalim područjima (3). Preporuke smo upućivali nadležnim ministarstvima, tijelima lokalnih zajednica i ustanovama te je većina preporuka pravobraniteljice za djecu prihvaćena.

Preporukom na početku školske godine uputili smo MZO-u 23 pojedinačne preporuke vezano uz pravo djeteta na sudjelovanje i na informaciju, ostvarivanje prava djece s TUR, djece pripadnika nacionalnih manjina, darovite djece, djece koja mijenjaju razrednu sredinu. Preporuke su se odnosile i na sigurnost školskih prostora, zaštitu djece od nasilja i neetičnih postupanja te potencijalno štetnih sadržaja, na uklanjanje diskriminirajućih sadržaja iz udžbenika, na prijevoz i kvalitetnu prehranu, zdravstvenu zaštitu, osiguranje produženog boravka. Zatim na zaštitu djece u školi od neprimjerenog političkog djelovanja, unapređivanje odgojno-obrazovnog rada s djecom s PUP-om te poboljšanje prostornih i kadrovskih uvjeta u pojedinim školama, osiguranje prijevoza djece ili sigurnog puta do pojedinih škola i dječjih vrtića. Preporukom smo se obraćali i nadležnim tijelima radi zaštite djece prosjaka, djece izbjeglica, djece stranih državljana bez pratnje roditelja, djece u sukobu sa zakonom, djece čiji su roditelji u zatvoru, djece žrtava i svjedoka, seksualno zlostavljane i iskorištavane djece, djece u konfliktnim roditeljskim odnosima, teško bolesne djece. Ukazivali smo na nedovoljnu sigurnost dječjih igrališta i sigurnost djece u prometu te se preporukama založili i za ostvarivanje prava na subvenciju troškova za novorođeno dijete, prava na učeničku stipendiju, za snižavanje cijene putovnice za djecu te za zaštitu privatnosti djece u medijima.

6 Normativne aktivnosti

Tijekom 2017. godine sudjelovali smo u postupku donošenja (28) propisa koji su se odnosili na prava djece, sudjelujući u radu radnih skupina (2), predlažući izmjene propisa (4) te dajući prijedloge i mišljenja na predložene nacрте propisa (19). Nakon razmatranja sadržaja prijedloga na neke prijedloge nismo imali primjedbe (3). Predložili smo izmjene *Kaznenog zakona*, propisa kojima je reguliran ovršni postupak te dva podzakonska teksta koji se odnose na zaštitu prava djece u sportskim aktivnostima.

Sudjelovali smo u radu radnih skupina za izradu *Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije* i *Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima* te dali prijedloge i mišljenje na *Akcijski plan za provedbu Nacionalne strategije za prava djece u RH za 2017. godinu*, *Akcijski plan za provedbu Nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2017.-2019.* te na nacrt *Zakona o pravobranitelju za djecu*. Također smo dali mišljenje i prijedloge na nacрте propisa iz područja obrazovanja, obiteljsko pravne zaštite, statusnih prava djece, socijalne skrbi, medija, sporta te zaštite od nasilja.

Istraživačke aktivnosti³

7

Istraživanje o zaštiti prava djece i mladih koji se nalaze na smještaju, organiziranom stanovanju i boravku u domovima za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centrima za pružanje usluga u zajednici provedeno je u svrhu praćenja procesa deinstitucionalizacije i transformacije domova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Podaci pokazuju povećanje broja djece i mladih na smještaju i organiziranom stanovanju. Broj djece mlađe od sedam godina povećao se u odnosu na 2016., što govori o nemogućnosti CZSS-a da najmlađoj skupini djece osiguraju odgovarajući smještaj u udomiteljskim obiteljima ili obiteljskim domovima. Tijekom 2017. u domove i centre za pružanje usluga u zajednici smješteno je 431 dijete i mlada osoba, 79 više nego u 2016. Također je vidljivo povećanje broja djece i mladih koja se nalaze na dugotrajnom smještaju (309). Od ukupno 709 djece i mladih na smještaju, njih 208 su djeca mlađa od sedam godina. Pozitivno je to što je u 2017. uslugom boravka bilo obuhvaćeno 587 djece (72 više nego u 2016.). U domovima i centrima za pružanje usluga u zajednici nalazilo se 60 djece s ostvarenim zakonskim pretpostavkama za posvajanje, što je također povećanje u odnosu na 2016. Važno područje zaštite dječjih prava odnosi se na maloljetne trudnice i majke s djecom. Tijekom 2017. u domove za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi i centre za pružanje usluga u zajednici bilo je smješteno 42 djece stranih državljana bez pratnje.

25

Istraživanje o televizijskom sadržaju za djecu i mlade provela su djeca, članovi Mreže mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu u svojim školama. Uzorak je bio prigodan i obuhvatio je 299 učenika i učenica, od kojih najviše u dobi 15-17 godina (86%). Poruke djece su da žele da se nove serije emitiraju u cijelosti (a ne samo nekoliko sezona), da se u jutarnjem programu emitira više crtanih filmova koji ne sadrže elemente nasilja, mržnje i netolerancije te da se filmovi za mlade prikazuju navečer, zatim da žele više komedija i dokumentarnih filmova tijekom dana, aktualan i raznovrstan program za mlade, raznoliki glazbeni program te više obrazovnih sadržaja.

Obilasci ustanova za djecu

8

Obilasci ustanova za djecu ostvaruju se u skladu sa zakonskom ovlasti pravobraniteljice za djecu i pravom pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o djeci koja borave ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, kao i u skladu s aktualnim potrebama. U 2007. Pravobraniteljica i njezini savjetnici obišli su ukupno 24 ustanove: 10 ustanova socijalne skrbi; prihvatilište za tražitelje azila i prihvatni centar za migrante; devet odgojno-obrazovnih ustanova; tri zdravstvene ustanove i jednu kaznenu ustanovu. Zapažanja o zaštiti prava i dobrobiti djece u ovim institucijama, ocjena stanja i preporuke za poboljšanja detaljnije su navedeni u cjelovitom Izvješću o radu pravobraniteljice.

Ostale aktivnosti vezane za zaštitu i promicanje prava djece

9

Ured pravobraniteljice za djecu organizirao je ukupno 13 skupova, od čega devet samostalno a četiri u suradnji s drugim organizatorima. Posebno ističemo tribine održane u Splitu, Osijeku i Rijeci kojima smo obilježili desetobljetnicu rada triju regionalnih ureda pravobraniteljice za djecu. Objavili smo zidni kalendar za 2018. „Poz-

³ U 2017. provedena je prva faza istraživanja „Participacija djece u sustavu odgoja i obrazovanja“ te se ono nastavlja i bit će završeno u 2018. godini kad ćemo o njemu izvijestiti.

9

najem i poštujem dječja prava”, ostvaren u suradnji s učenicima Škole za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok te katalog istoimene izložbe učeničkih radova, postavljene u *Maloj kući dječjih prava*. Na mnogim stručnim skupovima u Hrvatskoj održali smo ukupno 67 izlaganja te smo u raznim publikacijama objavili ukupno 23 članka. Suradivali smo s brojnim institucijama i organizacijama a naša *Mala kuća dječjih prava* bila je mjesto susreta pravobraniteljice s djecom te brojnih aktivnosti za djecu i odrasle u promociji dječjih prava. Tijekom godine taj smo prostor ustupali i drugima te je, ukupno s našim aktivnostima, ostvareno 25 takvih događanja.

10 Susreti, razgovori i suradnja s djecom

Uradu pravobraniteljice za djecu osobito su dragocjeni susreti s djecom, kao izvor spoznaja o ostvarivanju dječjih prava kao i o stajalištima, opažanjima i razmišljanjima djece te njihovim prijedlozima za poboljšanja u ostvarivanju dječjih prava. Susrete, razgovore i suradnju s djecom ostvarujemo tijekom obilazaka ustanova u kojima borave, zatim tijekom različitih događanja, manifestacija i programa u kojima sudjeluju djeca te u intenzivnom radu s Mrežom mladih savjetnika pravobraniteljice za djecu (MMS). Kvaliteti ovih susreta znatno pridonose mogućnosti koje pruža *Mala kuća dječjih prava*, prostor Ureda pravobraniteljice prilagođen grupnom i radioničkom načinu rada s djecom.

11 Međunarodna suradnja

Međunarodna suradnja obuhvaća aktivnosti u suradnji s međunarodnim organizacijama i tijelima te mrežama organizacija, s predstavnicima inozemnih organizacija ili neovisnim stručnjacima te kroz sudjelovanja na međunarodnim skupovima, na kojima smo održali i niz izlaganja. U 2017. intenzivno smo suradivali s Europskom mrežom pravobranitelja za djecu (ENOC), Mrežom pravobranitelja za djecu Jugoistočne Europe (CRON-SEE) i mrežom COPE - *Children of Prisoners Europe*, Međunarodnom koalicijom za djecu čiji su roditelji u zatvoru INCCIP, kao i s EUROCHILD-om.

12 Ostale aktivnosti regionalnih i središnjeg ureda

Ured pravobraniteljice za djecu djeluje na četiri lokacije: u središnjem Uredu u Zagrebu, te regionalnim uredima u Splitu, Osijeku i u Rijeci što omogućuje veću dostupnost djeci i odraslima te olakšava učinkovitije odgovore na dječje potrebe u lokalnoj zajednici. U 2017. navršeno je 10 godina od osnivanja regionalnih ureda što je bila prilika za pregled postignuća i izazova u svakom od njih. U obilježavanje obljetnice uključili smo predstavnike lokalne zajednice, suradnike i stručnjake, a posebno nam je važno sudjelovanje bivših članova MMS-a i djece iz škola i domova u pojedinoj regiji.

Osim pojedinačnih prijava kršenja prava djece iz regije, promocija i zagovaranje su ostvareni kroz susrete s djecom, kontakte s institucijama i stručnjacima koji se također bave dječjim pravima, obilasku mjesta gdje su djeca smještena i izlaganja na stručnim skupovima. U urede se, osim toga, svakodnevno javljaju građani, prijavljuju kršenja dječjih prava i dobivaju savjet ili informaciju. U cjelovitom izvješću opisan je rad ureda te su izneseni podaci koji ukazuju na područja u kojima se krše dječja prava.

Ured pravobraniteljice za djecu ima Službu za stručne poslove i Službu za opće poslove u kojima je veći dio godine uz pravobraniteljicu i jednu zamjenicu, od planiranih 23, radilo 17 državnih službenika. Ni u 2017. nije bilo novih zapošljavanja, niti su zapošljavane zamjene za dvije savjetnice pravobraniteljice za vrijeme roditeljnoga dopusta.

Nakon što je u drugoj polovini godine istekao ugovor s Gradom Rijeka o zakupu prostora, te je u dogovoru s Ministarstvom državne imovine pronađen odgovarajući prostor za rad, svi poslovni prostori Pravobranitelja za djecu su u vlasništvu RH. Prostori potpuno zadovoljavaju uvjete za realizaciju programa rada uključujući i *Malu kuću dječjih prava*, u zagrebačkom uredu koja je predviđena za rad i susrete s djecom, stručne skupove, radionice i sastanke, izložbe i tribine te za rad MMS-a.

Proračun Pravobranitelja za djecu iznosio je 4.861.190,00 kuna, a planiran je sukladno Strateškom planu za razdoblje od 2017. do 2019. i Planu i programu rada za 2017. Proračun je izvršen u 96,04% iznosa, odnosno s 4.668.826,45 kn.

Godišnje financijsko izvješće Pravobranitelja za djecu za 2017. izrađeno je u zakonskome roku te je dostavljeno Državnoj reviziji i Fini.

Zaključak

14

Iako postoje mnoge pozitivne prakse i unapređenja, zaključkom se iz perspektive Ureda pravobranitelja za djecu u najosnovnijim crtama nastoje prikazati uočeni problemi i slabosti u ostvarivanju i zaštiti dječjih prava u svim segmentima života djece u Hrvatskoj, uz preporuke kojima se ukazuje na neke mogućnosti poboljšanja u izgradnji cjelovitoga sustava zaštite najmlađe populacije.

Podaci o povredama **prava djece na život uz roditelje i roditeljsku skrb** ukazuju na brojne teškoće u ovom području. Zaštita djece suočene s visokokonfliktnim razvodom braka i prekidom izvanbračne zajednice roditelja i dalje nije zadovoljavajuća. Nedovoljan broj stručnjaka, njihova preopterećenost i nedovoljna educiranost te sporo donošenje odluka štetno utječu na djecu koja su se našla u središtu roditeljskog sukoba. Institucije nemaju brz ni učinkovit odgovor na nepoštovanje sudskih odluka u odnosu na roditelje koji odbijaju suradnju i utraju u štetnom ponašanju prema djetetu. Sudjelovanje djece u postupcima često je samo forma, a zbog pogrešnog pristupa stručnjaka nerijetko se na dijete prebacuje teret odgovornosti za donošenje odluka o njegovom budućem obiteljskom okruženju. Stječe se dojam kako najbolji interes djeteta nije uvijek vodeće načelo, ne samo roditeljima koji tijekom postupaka često postaju manipulativni, već ni u postupanju u institucija. Posebni obiteljski sudovi bili bi važna karika u izgradnji cjelovitog sustava zaštite djece, uz dodatnu edukaciju sudionika sudskih postupaka. Također je važno osnaživanje stručnih djelatnika u ustanovama socijalne skrbi, posebno u predmetima koji se odnose na odluke o oduzimanju prava na stanovanje s djetetom u slučajevima djece s problemima u ponašanju.

Unatoč Planu **deinstitucionalizacije** i transformacije domova socijalne skrbi, u 2017. godini povećan je broj djece smještene u domove i centre za pružanje usluga u zajednici. Posebno zabrinjava povećanje broje djece mlađe od sedam godina, koja se smještaju u ustanove i tamo ostaju više od šest mjeseci, kao i to što su kapaciteti domova i centara koji skrbe o najmlađoj djeci popunjeni. Smanjen je broj posvojenja djece koja borave u domovima i centrima, a ispunjavaju zakonske pretpostavke za posvojenje. I dalje su aktualni problemi nedovoljnog obuhvata djece kroz **udomiteljsku skrb**, nedovoljnog broja udomiteljskih obitelji i njihove neravnomjerne teritorijalne zastupljenosti, nedostatka specijaliziranog i urbanog udomiteljstva te nepostojanja profesionalnog udomiteljstva. Udomitelji ne dobivaju dovoljno podrške, nedostaje im edukacija i supervizija, djecu se ne uključuje u donošenje odluka u vezi s udomljavanjem, a nadležne službe neredovito ih obilaze u udomiteljskim obiteljima.

Prijave povreda prava djece na **uzdržavanje** ukazuju i dalje na teškoće i nedosljednu provedbu propisa, a često i na nesnalaženje i nedovoljnu informiranost roditelja o dječjim pravima i načinu njihovog ostvarenja. Zabrinjavajuća je činjenica da sustav i dalje nema osigurane mehanizme kojima bi omogućio odgovarajuću i kontinuiranu zaštitu svoj djeci koja nailaze na problem nemogućnosti naplate zakonskoga uzdržavanja zbog: radne nesposobnosti ili nezaposlenosti roditelja, nedostatka prihoda i imovine ili namjernog izbjegavanja obveze. Pomoć koju djeca primaju od države (pravo na privremeno uzdržavanje) trebala biti veća i osigurana kroz dulji period.

Iako je društvo nesporno unaprijedilo osjetljivost i prepoznavanje svih oblika **nasilja nad djecom** te su poboljšani propisi, nedostaje ciljana edukacija stručnjaka i primjena učinkovitih preventivnih aktivnosti. Djeca su i dalje izložena nasilju, **zanemarivanju** i tjelesnom kažnjavanju u obitelji, institucijama i na drugim mjestima.

Porasla je svjesnosti društva o problemu **nasilja među djecom**, koje zahtijeva dodatno razvijanje preventivnih programa na svim razinama i mjestima na kojima se nalaze djeca. Ipak je neophodno jačanje kompetentnosti djelatnika u odgojno-obrazovnim ustanovama i domovima za prevenciju i intervenciju u slučajevima sukoba i nasilja, kao i poticanje i usklađivanje međuresorne suradnje.

Novi trendovi porasta **nasilja povezanog sa suvremenim tehnologijama** ukazuju na potrebu usmjeravanja prevencije upravo na to područje. Ovi oblici nasilja ukazuju i na manjkavo znanje o načinima zaštite djece na internetu i nesnalaženje odraslih kad je dijete žrtva nekog oblika virtualnog nasilja. Stoga je nužno uputiti djecu i odrasle u mogućnosti zaštite djece na internetu, uz sustavnu podršku roditeljima za snalaženje u novim odgojnim izazovima.

Odrastanje djece u medijskom i virtualnom okruženju novi je izazov za ostvarivanje prava djece i trajni zadatak za odrasle da omoguće **zaštitu svih medijskih prava djece**: na zaštitu privatnosti, zaštitu od štetnih sadržaja i pravo na siguran pristup informacijama, uz ponudu kvalitetnih sadržaja za djecu te sudjelovanje u stvaranju medijskih sadržaja. Medijska pismenost zato mora biti od početka sustavno uključena u odgoj i obrazovanje, a njezina ključna odrednica treba biti razvoj kritičkoga mišljenja.

Sudjelovanje/participacija djece u različitim sferama života i poštovanje njihovoga mišljenja uglavnom se doživljava deklarativnim te se ne ostvaruje u dovoljnoj mjeri. Razlog tome je nedovoljna educiranost stručnjaka u svim sustavima koji rade s djecom i za djecu, ali i same djece, o pravu na sudjelovanje. Zato je potrebno unapređivati svjesnost i znanja odraslih i djece o ovome pravu, a ujedno i osnaživati djecu da budu aktivni članovi društva.

U sustavu **odgoja i obrazovanja** izraženi su problemi nejednake dostupnosti te nejednaki prostorni, sigurnosni i organizacijski uvjeti, što se posebice nepovoljno odražava na djecu u ruralnim i izoliranim područjima. Prijave o neprofesionalnom i neetičnom postupanju nekih odgojno-obrazovnih djelatnika prema djeci ukazuju na nužnost uspostave sustava licenciranja njihovoga rada kojim bi se omogućila periodična kontrola i provjera sposobnosti za obavljanje odgojno-obrazovnog rada s djecom. Prijave povreda prava djece u području odgoja i obrazovanja pokazuju da taj sustav često nema razumijevanja za individualne potrebe djeteta, te se zaboravlja da odgojno-obrazovne ustanove, prilikom donošenja odluka koje se tiču djece, trebaju prvenstveno voditi računa o najboljem interesu djeteta u svakom pojedinom slučaju.

U odnosu na **djecu s teškoćama u razvoju** (TUR) potrebno je jačati sustavnu koordinaciju postojećih usluga i razvijati integrirane usluge rane intervencije za: djecu s teškoćama i neurorazvojnim rizicima, djecu koja žive u teškim socio-ekonomskim uvjetima te onu koja žive u nepoticačnoj okolini te djecu koja su izložena zanemariivanju i zlostavljanju. Kvalitetna odgojno-obrazovna inkluzivna praksa mora biti osmišljena tako da promiče dobrobit sve djece te treba biti usmjerena na izgradnju cjelokupnog podržavajućeg okruženja - i u pojedinačnoj ustanovi, i u cjelovitom sustavu odgoja i obrazovanja.

Prijave slučajeva koji upućuju na moguću **diskriminaciju** na osnovi nacionalnog podrijetla i etničke pripadnosti ili invaliditeta ukazuju na probleme koji nastaju zbog neprihvatanja različitosti i zbog nesnošljivosti prema manjinama u nekim sredinama. Tome pridonosi i nedovoljna pripremljenost i nedovoljna osposobljenost odgojno-obrazovnih djelatnika za izazove odgoja i obrazovanja djece u multikulturalnom i pluralnom društvu. Zato je nužno usavršavanje i osposobljavanje za poučavanje djece o ljudskim pravima, toleranciji i poštovanju različitosti.

Djeca s **problemima u ponašanju (PUP)** otežano ostvaruju više svojih prava. U odgojno-obrazovnim ustanovama i dalje ne postoji sustavan i ujednačen pristup u radu s njima, izostaje rana detekcija i rane intervencije, ne prepoznaju se rizični ni zaštitni čimbenici u djetetovom životu, nema dovoljno individualiziranoga rada, a pro-

grami primjerenih oblika školovanja su formalizirani i nedovoljno konkretni. U sustavu socijalne skrbi također nisu osigurana sva njihova prava, ne postoje učinkovita rješenja za djecu s PUP-om koju je zbog zaštite njihovih interesa nužno izdvojiti iz obitelji.

U području zaštite **zdravlja djece** i dalje postoji problem nedovoljnog broja stručnjaka i njihove nedovoljne dostupnosti djeci u cijeloj državi, problem komunikacije između roditelja i zdravstvenih djelatnika, nepoznavanje prava pacijenata te problem zaštite prava djece koja boluju od kroničnih bolesti. Briga za **mentalno** zdravlje djece je nedostatna te još nema dovoljno prostornih ni kadrovskih kapaciteta u pružanju kontinuirane multidisciplinarnе skrbi i podrške djetetu s teškoćama mentalnoga zdravlja, kao i njegovoj obitelji. Nedostaje psihijataru specijaliziranih za djecu i mlade, a nema ni protokola o ujednačenom postupanju s djecom u akutnim, kriznim stanjima. Nije dovoljno razvijen sustav prevencije samoozljeđivanja i suicida djece, liječenja i tretmana, praćenja te sveobuhvatne zaštite djece koja su u riziku.

Pravo roditelja na **boravak uz dijete** tijekom bolničkog liječenja u većini slučajeva je uskraćeno. Djeca s posebnim prehrambenim potrebama teško ih ostvaruju u odgojno-obrazovnim ustanovama. I dalje se ugrožavaju zdravstvena prava djeteta zbog odbijanja roditelja da ga cijepi protiv bolesti utvrđenih *Programom obaveznog cijepjenja djece školske i predškolske dobi*. Zabrinjava nas i to što su alkohol i duhanski proizvodi, unatoč zabrani prodaje maloljetnicima, djeci ipak lako dostupni.

Siromaštvo kao globalni i lokalni problem ugrožava brojna prava djece i djeci oduzima djetinjstvo. Tako i gospodarska kriza ostavlja trag na djeci i otežava ostvarivanje njihovih prava: na odgovarajući životni standard, kvalitetu obiteljskog života, obrazovanje, zdravstvenu skrb te kulturna i participativna prava. U takvim okolnostima očekuje se povećana socijalna osjetljivost države, kao i aktivnosti usmjerene na alokaciju sredstava za djecu (tzv. „dječjeg proračuna“) kojima bi se osiguralo da sredstva za djecu budu zaštićena od daljnjeg smanjivanja.

Aktivnosti **slobodnog vremena**, iako iznimno važne za djecu, njihov psihofizički razvoj i socijalizaciju, nisu svojoj djeci jednako dostupne te ovise o financijskim mogućnostima pojedinih lokalnih zajednica. Dječja igrališta i dječje igraonice još nisu zadovoljavajuće pravno regulirane te predstavljaju potencijalnu ugrozu sigurnosti djece zbog nedostatka nadzora i mehanizama zaštite djece. U području **sporta** postoji problem sigurnosti i zaštite djece od nasilja te je nužno uvesti licenciranje trenera posebno osposobljenih za rad s djecom.

Pojačana je svijest i opredjeljenje društva za zaštitu djece izložene seksualnom nasilju i iskorištavanju, no pojedini slučajevi pokazuju kako nije postignuta odgovarajuća razina zaštite **djece žrtava ili svjedoka**. Propusti u zakonskoj regulativi, neodgovarajuća primjena propisa u praksi, minimalne kazne počiniteljima i neizricanje sigurnosnih mjera te neučinkovit sustav nadzora nad počiniteljima, neki su od problema na koje već dugo upozoravamo. Osim toga, djeci nisu pod jednakim uvjetima dostupni programi prevencije seksualnoga nasilja i iskorištavanja, kao ni programi podrške i pomoći.

Nužna su dodatna ulaganja u tehničku opremljenost sudskih prostora, kadrovsku ekipiranost te kvalitetnu i kontinuiranu edukaciju stručnjaka koji dolaze u kontakt s djecom. Podrška i pomoć djetetu sudioniku u sudskom postupku (kaznenom, prekršajnom, građanskom i upravnom) mora biti sustavna i dostupna svakom djetetu pod jednakim uvjetima.

Visoka stopa recidivizma **djece u sukobu sa zakonom** upućuje na potrebu preispitivanja učinkovitosti primijenjenih mjera pravosuđa i socijalne skrbi. Sudski postupci, unatoč propisanoj žurnosti, i dalje traju predugo, zbog procesnih ograničenja, nedostatne edukacije sudaca, državnih odvjetnika i odvjetnika za rad s maloljetnicima te izostanka specijalizacije. Mjera istražnog zatvora za maloljetne počinitelje kaznenih djela i dalje se provodi u uvjetima koji nisu usklađeni s međunarodnim standardima i nacionalnim propisima. Još nisu osnovane zatvorene zavodske ustanove koje predviđa *Zakon o sudovima za mladež*, niti je maloljetnicima omogućena poduka i rad za vrijeme boravka u istražnom zatvoru.

Sigurnost djece može biti ugrožena u različitim okolnostima i područjima, primjerice u prometu ili zbog štetnih utjecaja iz okoliša, pirotehničkih sredstava i drugih opasnosti. Stoga je potreban pojačan angažman u pružanju djelotvorne zaštite djece na zakonodavnoj, praktičnoj i preventivnoj razini. Važno je izraditi upute za zaštitu djece i postupanje u kriznim situacijama, kao što su ugroze zbog poplava, potresa, požara i drugih elementarnih nepogoda.

Ured pravobraniteljice za djecu sudjelovao je u brojnim aktivnostima promocije **prava djece čiji su roditelji u zatvoru**. Iako je to područje dječjih prava znatno unaprijeđeno proteklih godina, u propisima uočavamo područja

koja je nužno poboljšati kako bi sva djeca bila jednako tretirana bez obzira na pravni temelj lišenja slobode roditelja. Nužno je i razviti aktivnosti u sustavima odgoja i obrazovanja te socijalne skrbi koje bi bile usmjerene zaštiti prava ove djece.

- Sustav zbrinjavanja **djece stranih državljana bez pratnje** roditelja opterećen je brojnim slabostima. Ne postoji mreža posebno educiranih skrbnika koji bi ovoj ranjivoj djeci mogli pružiti kvalitetnu pomoć. Često se događa da skrbnici, djelatnici CZSS-a, zbog preopterećenosti drugim poslovima u sustavu socijalne skrbi, ne vidaju djecu i ne prate njihovu situaciju. Posebno je zabrinjavajuće kad se djetetu kao skrbnik imenuje osoba iz skupine migranata bez provjere ugrožava li ta osoba sigurnost djeteta. Nedostaju specijalizirane ustanove za smještaj djece bez pratnje, a praksa smještaja ove djece u domove u sustavu socijalne skrbi često nije primjerena. Zabrinjava i nedostatak prevoditelja, teškoće uključivanja djece u obrazovni proces i njihove integracije, ali i česti slučajevi napuštanja ustanova u koje su smješteni.

Prikaz pojavnosti koje su obilježile 2017. godinu te kratki prikaz stanja prava djece iz perspektive Ureda pravobranitelja za djecu osnova su daljnjeg rada i promišljanja za bolju i učinkovitu zaštitu prava djece koje se i ubuduće očekuje od cijeloga tima Ureda pravobranitelja za djecu. Istovremeno očekujemo da će ovo izvješće, koje po prirodi rada neovisnoga tijela za zaštitu prava djece sadrži i kritički prikaz rada pojedinih sustava, potaknuti sve osobe koje rade s djecom i za djecu da iz svoje pozicije promisle kako poboljšati i pridonijeti jačanju zaštite prava i interesa djece. Brojni primjeri dobre prakse trebali bi biti putokaz svima, odraslima i djeci, a temeljni kriterij, koji odraslima postavlja *Konvencija o pravima djeteta* za sva postupanja vezana uz djecu, trebao bi biti kriterij najboljeg interesa, odnosno, dobrobiti djeteta.